

Förord

Hösten 1997 skall riksdagen bestämma om huruvida Sverige önskar delta i den tredje etappen av EMU vilken startar den 1 januari 1999. Denna tredje etapp – valutaunionen – kommer emellertid att innebära förändrade förutsättningar och medföra krav på anpassningsåtgärder i en rad avseenden oavsett om Sverige deltar i detta samarbete eller inte. För att Sverige skall ha en reell valmöjlighet vad gäller deltagande i valutaunionen måste de praktiska förberedelserna ha kommit igång innan riksdagen tar ställning. Liksom andra EU-länder har därför Sverige under 1996 påbörjat ett sådant förberedelsearbete.

I augusti 1996 beslutade regeringen att det inom Finansdepartementet skulle inrättas en särskild funktion med uppgift att koordinera euroförberedelserna samt att det skulle tillsättas fem arbetsgrupper med uppgift att arbeta med nationella praktiska förberedelser för ett eventuellt införande av euron i Sverige.

I denna departementspromemoria redovisas den första fasen av detta arbete. Promemorian har utarbetats av eurokoordinatören generaldirektören Claes Ljungh, numera statssekreterare, och kanslirådet Lennart Lindsström i samarbete med tjänstemännen i de fem arbetsgrupperna. Rapporten innehåller en problemorientering och en översikt över viktigare åtgärder av praktiskt och administrativt slag som behöver vidtas. I vissa fall presenteras förslag till ställningstaganden och åtgärder som identifierade problem aktualiserar. I redovisningen belyses två alternativ: svenskt medlemskap i valutaunionen 1999 respektive icke-medlemskap.

Rapporten är avsedd att utgöra ett underlag för Regeringens kommande ställningstaganden. Den torde också ha ett allmänt intresse som information om vad som pågår inom detta område.

De uppfattningar och åtgärdsförslag som presenteras i rapporten är inte nödvändigtvis uttryck för ställningstaganden från Regeringen eller Finansdepartementets politiska ledning.

Stockholm i januari 1997

Erik Åsbrink

Innehåll

Sammanfattning	9
1 Hösten 1997 tar Sveriges riksdag ställning till frågan om svenskt medlemskap i valutaunionen	15
2 Vägen mot en gemensam valuta – övergångsscenario	17
2.1 Euroförordningarna reglerar det rättsliga regelverket för valutaunionen	18
2.2 Införandet av den gemensamma valutan sker i tre faser	19
3 Förberedelserna i Sverige	23
4 Lagstiftningen	27
4.1 Kontraktskontinuitet gäller om inte motsatsen särskilt har avtalats	28
4.2 Prisinformation bör lämnas i euro senast 1 januari 2002	29
4.3 Basbeloppet behöver räknas om till euro från 1960 och framåt	30
4.4 Inteckningar måste beviljas i euro från och med år 2002	31
4.5 Före år 2002 bör inga deklarationsuppgifter få lämnas i euro	31
4.6 Vissa valutakursvinster och valutakursförluster bör beskattas vid en konvertering	32
4.7 Frågorna om redovisning i euro och konvertering av aktiekapitalet analyseras vidare	35
4.8 Euroförordning reglerar bestämmelser avseende gångbart myntslag mm	35
4.9 AP-fondens placeringsregler bör ses över	36

5	Den finansiella sektorn	37
5.1	Målet för penningpolitiken förändras inte	37
5.2	Ansvar för valutapolitiken flyttas till gemenskapsnivå	38
5.3	Riksbanken blir en del av det europeiska centralbankssystemet	39
5.4	Sedlar och mynt i euro börjar ges ut senast år 2002	40
5.5	Ett nytt betalningssystem garanterar snabba och säkra betalningar inom hela unionen	41
5.6	Bankerna kommer att leverera eurotjänster från starten 1999	42
5.7	Värdepappersmarknaden påverkas påtagligt även om Sverige står utanför valutaunionen	43
5.8	Förutsättningarna för en tidig konvertering av statskulden till euro utreds	45
6	Näringslivet	49
6.1	Valutaunionen förändrar konkurrensituationen i Europa	50
6.2	Storföretagen har påbörjat förberedelsearbetet medan de mindre företagen avvaktar	50
6.3	Information och tydliga regler underlättar en smidig övergång till euron	52
6.4	Vid en EMU-anslutning måste svenska aktiebolag fr.o.m. år 2002 ange aktiekapitalet i euro	53
6.5	Vid en EMU-anslutning måste svenska företag fr.o.m. år 2002 upprätta sin redovisning i euro	55
6.6	Fordringar och skulder värderas enligt balansdagens kurs	57
7	Den offentliga sektorn	59
7.1	Få organisationer har påbörjat ett mer ingående förberedelsearbete	60
7.2	Stora informations- och utbildningsinsatser krävs	61
7.3	Budgetering, redovisning, redovisningssystem och revision måste anpassas	61
7.4	Få problem förknippas med betalningsförmedling	64
7.5	Stora mängder statistikuppgifter måste räknas om	65
7.6	Skatte-, uppbörds- och exekutionsverksamhet ställs inför höga krav	66
7.7	Socialförsäkringsadministrationen ställs i liknande situation som skatteväsendet	69
7.8	Omfattande anpassningar krävs i beräkningssystemen	70

7.9	IT-konsekvenser inom den offentliga sektorn analyseras	71
7.9.1	Omfattande ändringar kommer att krävas i IT-system m.m.	72
7.9.2	De IT-relaterade kostnadskonsekvenserna är osäkra	73
7.10	Kostnaderna får i huvudsak finansieras inom givna budgetramar	74
8	Euron och medborgarna	77
8.1	Såväl myndigheter som näringsliv har ansvar för informationen	78
8.2	Två valutaslag under en övergångstid	79
8.3	Priserna måste anges i euro senast 1 januari 2002 ..	80
8.4	Sedlar och mynt i den nya valutan blir sju respektive åtta till antalet	82

Bilaga – se särskild bok

Sammanfattning

Oavsett om Sverige kommer att delta i tredje etappen av EMU – valutaunionen – eller inte finns det behov av anpassningar och åtgärder inom både den offentliga och den privata sektorn. Om Sverige skall ha en reell valmöjlighet måste förberedelserna på det praktiska, administrativa planet ha påbörjats innan riksdagen tar ställning till denna fråga hösten 1997. Förberedelsearbetet skall bedrivas på ett sätt som skapar möjligheter att delta men som inte inskränker möjligheterna att stå utanför valutaunionen.

Regeringen tillsatte i augusti 1996 fem arbetsgrupper samt en samordningsfunktion inom Finansdepartementet med uppgift att förbereda ett eventuellt införande av den gemensamma valutan, euron, i Sverige. I denna promemoria redovisas den första fasen av arbetet inom de fem områdena lagstiftning, finansiell sektor, näringsliv, offentlig sektor och medborgarfrågor. Promemorian utgörs dels av en problemorientering, dels av en översiktlig redovisning av praktiska och administrativa åtgärder liksom förslag till övergripande ställningstaganden och åtgärder som de identifierade problemen aktualiserar. Den belyser de två huvudalternativen svenskt medlemskap i valutaunionen 1999 respektive icke-medlemskap. Senare under 1997 avses mer detaljerade och konkreta förslag till åtgärder komma att redovisas.

Lagstiftning

På lagstiftningsområdet har en inventering gjorts av de bestämmelser i lagar och andra regelverk som måste ändras för att euron skall kunna införas i Sverige respektive om Sverige beslutar att inte delta i valutaunionen. En genomgång har gjorts av såväl de rent tekniska som de mer substantiella förändringar som en övergång till euron nödvändiggör. Resultatet av den tekniskt inriktade inventeringen redovisas i en särskild bilaga. I övrigt har författningsgenomgången gett bl. a. följande resultat.

Bestämmelser om kontraktskontinuitet, dvs. den fortsatta giltigheten av gällande kontrakt vid en övergång till euro, kommer att tas in i en rådsförordning och någon särskild lagstiftning i Sverige bedöms därför inte vara nödvändig. Sammanfattningsvis gäller för flertalet avtal att en övergång till euro inte utgör grund för hävning eller omförhandling. För vissa avtal är emellertid valutasvängningar av väsentlig betydelse. Inte heller för sådana avtal bedöms särskild lagstiftning som nödvändig. Eventuella tvister får i stället lösas genom sedvanlig avtalstolkning eller tillämpning av allmänna avtalsrättsliga principer i övrigt.

Den 1 januari 1999 måste de författningar ändras som innehåller uttrycket ecu. Författningar som innehåller uttrycken kronor, ören m.m. bör ändras senast den 1 januari 2002, dvs. vid starten av den andra övergångsperioden då sedlar och mynt i kronor och ören skall börja ersättas med sedlar och mynt i euro och cent, om Sverige blir medlem i valutaunionen.

De basbelopp som avser tid före ikraftträdandet av valutaunionen bör omräknas till euro och fastställas i en serie från 1960 och framåt. Under den första övergångsperioden från 1999 kan det bli aktuellt att fastställa basbeloppet årligen i såväl kronor som euro. Denna fråga är föremål för fortsatt utredning.

På fastighetsrättens område behövs regler om hur in-teckningarna, dvs. inskrivningarna i inskrivningsregistret, skall räknas om till euro. Det finns också behov av regler som gör det möjligt att byta ut pantbrev angivna i kronor mot pantbrev angivna i euro.

Skattelagstiftningen innehåller ett stort antal beloppsbestämmelser i kronor. Omräkning av dessa till euro bör ske på ett statsfinansiellt neutralt sätt, dvs. omräkningen till euro bör inte innehålla åtgärder av finanspolitiskt eller annat slag.

Valutakursvinster och valutakursförluster bör beskattas först i samband med att tillgången avyttras. Undantag bör dock göras för banktillgodohavanden i övriga EMU-valutor samt fordringar som inte är avsedda för marknadsmässig handel i dessa valutor. Kursförändringar på sådana tillgångar bör skattas av redan vid konverteringen. Detsamma bör även gälla skulder i utländsk valuta.

Lagen med reglemente för Allmänna pensionsfonden (första- och tredje fondstyrelserna) tillåter placeringar i skuldförbindelser i utländsk valuta. Det sammanlagda värdet för respektive fondstyrelse får uppgå till högst tio procent av det totala marknadsvärdet av de tillgångar styrelsen förvaltar. Denna placeringsbestämmelse bör ses över mot bakgrund av att euro inte blir utländsk valuta vid ett

svenskt deltagande i valutaunionen. En sådan översyn bör göra s
även om Sverige inte kommer att delta i valutaunionen.

Den finansiella sektorn

Ett svenskt deltagande i valutaunionen innebär att ansvaret för penning- och valutapolitiken flyttas från Riksbanken till gemenskapsnivå. Riksbanken skall verkställa de penning- och valutapolitiska transaktioner som sker gentemot svenska parter. Distribution av sedlar och mynt, statistikinsamling, analys av det finansiella systemet och betalningssystemfrågor är andra viktiga uppgifter som kommer att åligga Riksbanken. Om Sverige inte deltar i valutaunionen kommer ansvaret för den svenska penningpolitiken att vara kvar hos Riksbanken.

Europeiska monetära institutet (EMI) förbereder ett gemensamt betalningssystem, TARGET, vilket bankerna liksom bankerna s kunder skall använda för att utföra betalningar. Vid en anslutning behöver Riksbanken endast genomföra marginella förändringar i sitt eget system, RIX-systemet, för att detta skall kunna anslutas till TARGET. Även i det fall Sverige inte blir medlem i valutaunionen kommer RIX-systemet att erbjudas möjligheten att ingå i TARGET-systemet.

Vad gäller värdepapper talar mycket för en snabb, samlad övergång till euro vid årsskiftet 1998/99 ("big bang"). En senare eller en mer stegvis övergång skulle, enligt marknadens aktörer, innebära kostsamma dubbla system som dessutom skulle splittra likviditeten i olika värdepapper och generellt försämra den svenska marknadens konkurrenskraft. Även om Sverige inte deltar i valutaunionen kommer värdepappersmarknaden i Sverige att påverkas påtagligt. En betydande andel av den svenska värdepappershandeln kan komma att ske i euro även i en sådan situation.

Beträffande de statsskuldspolitiska konsekvenserna vid en övergång till euro har man inom Europeiska rådet kommit överens om att statlig nyupplåning i form av utgivning av omsättningsbara värdepapper skall ske i euro från den 1 januari 1999. Riksgäldskontoret har föreslagit att den svenska utestående skuldstocken skall konverteras vid samma tidpunkt.

Näringslivet

En valutaunion kommer att förändra det europeiska företagsklimatet, vilket kommer att få strategiska och praktiska konsekvenser för svenskt näringsliv oavsett om Sverige deltar i unionen eller inte. Bland annat innebär en gemensam valuta att den inre marknaden blir mer transparent – priser och kostnader blir mer direkt jämförbara. De förändrade ekonomiska förutsättningarna kommer att ställa krav på åtgärder från företagets sida. Direktkontakter med ett antal företag och näringslivsorganisationer visar emellertid att förberedelserna inför kommande förändringar inte är så långt framskridna.

De stora företagen är de som har kommit längst i förberedelsearbetet, särskilt de med en omfattande verksamhet i Europa. De samlar information i syfte att skaffa sig en kunskapsbas när det gäller EMU-frågor och gör analyser för att identifiera nyckelområden och frågeställningar som bör prioriteras i de fortsatta förberedelserna inför en övergång till euron. Mindre och medelstora företag har inte resurser att göra egna konsekvensanalyser. De behöver rådgivning och information om vilka åtgärder som måste vidtas vid en eventuell övergång till euro och kommer att vara mer beroende av standardiserade lösningar när det gäller t.ex. informationssystem och redovisnings- och rapporteringsrutiner än vad stora företag är.

Ett svenskt medlemskap i valutaunionen kommer att innebära att vissa anpassningar av lagstiftningen blir nödvändiga. På det associationsrättsliga området bör det övervägas att införa ett förenklat förfarande för ändring av aktiekapitalet. Från och med år 2002 bör företagens aktiekapital liksom års- och koncernredovisningar anges i euro vid ett svenskt medlemskap i valutaunionen. Under övergångsperioden samt även vid ett utanförskap kan det bland företagen finnas ett intresse av att ange aktiekapitalet samt års- och koncernredovisningar i euro. Detta skulle emellertid medföra komplikationer av olika slag. Dessa frågor är föremål för vidare utredning.

Den offentliga sektorn

De två frågor som har stått i fokus vid probleminventeringen inom den offentliga sektorn är dels vilka tidpunkter som skall gälla för olika steg i anpassningsprocessen, dels vilken skyldighet de offentliga organisationerna skall ha när det gäller att anpassa sin verksamhet efter andra intressenters önskemål beträffande valuta under övergångsperioden.

Alla statliga myndigheter och helst hela den offentliga sektorn bör under övergångsperioden använda svenska kronor i sin redovisning fram till dess att sedlar och mynt i euro tas i bruk. Övergången till euro i redovisningen bör ske vid ett kalenderårsskifte.

Under övergångstiden bör även uppgifter i deklARATIONER, skattsedlar m.m. redovisas i svenska kronor.

Anpassningarna av ADB-systemen utgör ett viktigt område vid en övergång till euro i den offentliga sektorn. När det gäller ADB-system som utgör produktionsmedel i olika verksamheter samt all kommunikation till och från organisationerna som har samband med ADB-systemen är anpassningsproblemen betydligt mer omfattande än när det gäller redovisningssystemen. På informationsteknologiområdet bör hela den offentliga sektorn använda svenska kronor i sina egna system under övergångsperioden fram till dess att sedlar och mynt i euro satts i omlopp.

Den offentliga sektorns kostnader i samband med en övergång till euro bör generellt sett behandlas enligt principen att tillkommande kostnader hanteras inom ramen för givna resurser. Undantag från denna princip kan dock behöva göras i de fall där det klart kan påvisas särskilda skäl för att extra resurser skall tillskjutas. Dessa frågor bör behandlas i samband med den ordinarie budgetprocessen.

Euron och medborgaren

En anslutning till valutaunionen innebär påtagliga förändringar för allmänheten i dess egenskap av konsument. Detta manifesteras ytterst i att svenska sedlar och mynt kommer att bytas ut mot euron som blir ett legalt betalningsmedel. I ett övergångsskede kommer både euro och svenska kronor att gälla som betalningsmedel. Det sannolikt bättre möjligheterna till prisjämförelser över gränserna kan förväntas pressa priserna åtminstone på sikt. Samtidigt medför själva övergången kostnader som kan leda till tillfälliga prisökningar. En särskild undersökning har påbörjats avseende effekterna på detaljhandelns kostnader och på konsumentpriserna av en övergång till euro.

Omfattningen av behovet av information till allmänheten i samband med upprättandet av valutaunionen beror självklart på om Sverige kommer att ansluta sig till unionen eller inte. För att möta konsumenternas behov av information kommer det under en övergångsperiod att krävas att anställda i konsumentorganisationer,

finansiella institut och inom handeln samt vid berörda myndigheter, har tid och kunskaper att besvara frågor. Även statliga myndigheter samt kommunala och landstingskommunala organ bör förbereda sig för att på ett tidigt stadium kunna lämna information och besvara frågor inom respektive ansvarsområde.

Hantering av dubbla valutor är kostsam. Övergångsperioden med dubbla valutor bör därför vara så kort som möjligt. Enligt fördraget skall utbytet av nationella sedlar och mynt vara genomfört senast sex månader efter introduktionen av eurosedlar, dvs. senast den 1 juli 2002.

En övergång till euro innebär att all prisinformation kommer att beröras. Senast från den 1 januari 2002 bör all prisinformation ske i euro. Det är givetvis viktigt för konsumenterna att under en övergångstid kunna jämföra priserna i euro med de gamla priserna i svenska kronor. Det är sannolikt att dubbel prisinformation, dvs. prisangivelser i både euro och svenska kronor, i viss utsträckning kommer att lämnas på frivillig basis. Frågan om behovet av regler, i form av lagstiftning eller i annan form, för att säkerställa att konsumenterna får en tillfredsställande prisinformation analyseras vidare.

Det finns en risk att prisomräkningen till euro kan medföra omotiverade prishöjningar, bl.a. i samband med avrundningar. Införandet av euron bör därför kombineras med åtgärder som tar sikte på uppföljning av prisutvecklingen inom handeln och den finansiella sektorn.

1 Hösten 1997 tar Sveriges riksdag ställning till frågan om svenskt medlemskap i valutaunionen

I december 1995 bekräftade Europeiska rådet att den tredje etappen av Ekonomiska och Monetära Unionen (EMU) skall inledas den 1 januari 1999. Härmed kommer de länder som deltar i denna tredje etapp – valutaunionen – från starten att ha en gemensam valuta – euro – och en gemensam penningpolitik. Ett svenskt deltagande i valutaunionen innebär omvälvande konsekvenser på en rad områden. Även om Sverige inte deltar i valutaunionen från starten utan kommer med senare eller om vi stannar utanför, så kommer inrättandet av valutaunionen att få avsevärda konsekvenser för Sveriges del.

Huruvida Sverige önskar delta i valutaunionen eller inte, kommer att bestämmas av Sveriges riksdag hösten 1997. I början av 1998 skall Europeiska rådet besluta om vilka länder som från starten 1999 skall delta i valutaunionen. Deltagandet i valutaunionen och införandet av euron förutsätter ett omfattande förberedelsearbete. EU:s medlemsstater och gemenskapsinstitutionerna skall enligt fördraget utföra allt nödvändigt förberedelsearbete så att det skall vara möjligt att införa euron enligt den fastlagda tidtabellen. För att det skall finnas en faktisk möjlighet att säga ja till valutaunionen måste detta arbete påbörjas redan innan riksdagen fattar sitt beslut hösten 1997. Förberedelsearbetet har därför påbörjats i Sverige under 1996. Detta innebär inte att Sverige har tagit ställning i frågan om deltagande i valutaunionen.

I denna departementspromemoria redovisas ett underlag för en svensk plan för en eventuell övergång till den gemensamma valutan euron. En mer detaljerad plan för en eventuell övergång till euron avses att utarbetas senare under 1997.

2 Vägen mot en gemensam valuta – övergångsscenario

Efter det att fördraget om Europeiska unionen trätt i kraft och speciellt efter starten av etapp 2 i EMU-processen den 1 januari 1994, har man i olika europeiska organ påbörjat ett förberedelsearbete för en övergång till en gemensam europeisk valuta. I maj 1995 presenterade Europeiska kommissionen en grönbok om praktiska åtgärder vid införandet av den gemensamma valutan. Vid toppmötet i Cannes i juni 1995 fick det europeiska ekonomi- och finansministerrådet, Ekofin-rådet, i uppdrag att i samråd med kommissionen och Europeiska monetära institutet (EMI) till påföljande toppmöte i Madrid i december 1995 utarbeta ett referensscenario för en övergång till den gemensamma valutan. EMI framlade sin rapport i november 1995.

Det övergångsscenario som sedan fastställdes vid Madridmötet i december 1995 bygger i stor utsträckning på grönbokens huvudscenario och EMI-rapporten. I Madridbeslutet framhålls att en viktig förutsättning för att kunna skapa en stabil gemensam valuta är att de deltagande staterna uppfyller alla konvergenskriterierna innan växelkurserna oåterkallerligen låses. Även här efter, dvs. efter starten av EMU:s etapp 3 1999, är det viktigt att upprätthålla ekonomisk stabilitet. För detta syfte har man initierat en s.k. stabilitetspakt. Villkoren för denna fastställdes vid stats- och regeringschefernas möte i Dublin i december 1996. I syfte att säkerställa monetär stabilitet inom hela den gemensamma marknaden betonades vid Madridmötet i december 1995 vikten av att relationerna mellan de medlemsstater som deltar i valutaunionen från början (euroländerna) och övriga medlemsstater (icke-euroländerna) fastställs före starten av etapp 3. Även i denna fråga kunde enighet nås vid toppmötet i Dublin i december 1996.

2.1 Euroförordningarna reglerar det rättsliga regelverket för valutaunionen

För att skapa en rättslig ram för användningen av den gemensamma valutan – euron – lade kommissionen i oktober 1996 fram två förslag till rådsförordningar. Den ena förordningen, som beslutas enligt artikel 235 i EG-fördraget, skall enligt planerna antas av ministerrådet i början av år 1997. Den andra förordningen, som beslutas enligt artikel 109.4 i fördraget, skall antas när det är känt vilka medlemsstater som kommer att delta i valutaunionen från den 1 januari 1999. Ekofin-rådet godkände vid sitt möte i Dublin i december 1996 i huvudsak texterna till de två förordningarna.

Förordningen enligt artikel 235 innehåller vissa bestämmelser som ansetts vara av brådskande natur. Det rör sig om bestämmelser om utbyte av ecun mot euron till kursen 1 mot 1, kontraktskontinuitet och avrundning. Beträffande valutaenheten ecu stadgas att varje hänvisning i ett rättsligt instrument till ecu som den definieras i rådets förordning (EG) nr 3320/94 skall ersättas med en hänvisning till euron till kursen en euro för en ecu. I de fall då ett rättsligt instrument innehåller hänvisningar till ecu, utan en sådan definition, så skall det ändå presumeras att hänvisningen avser ecu som den definieras i nyss nämnda rådsförordning. Med rättsligt instrument avses lagbestämmelser, rättsliga föreskrifter, administrativa rättsakter, rättsliga beslut, avtal, ensidiga rättsakter, andra betalningsinstrument än sedlar och mynt samt andra instrument med rättslig verkan.

För att säkra fortsatt giltighet av kontrakt – kontraktskontinuitet – vid införandet av euron så finns det i denna förordning en bestämmelse som säger att införandet av euron inte får medföra ändringar av några villkor i ett rättsligt instrument eller leda till upphävande av eller befrielse från fullgörande av villkoren i ett rättsligt instrument. En part får inte heller ensidigt ändra ett rättsligt instrument eller bringa det att upphöra. Bestämmelsen hindrar dock inte parterna att komma överens om något annat.

Slutligen innehåller förordningen enligt artikel 235 två bestämmelser om hur omräkning skall ske mellan euron och de nationella valutaenheterna samt hur avrundning skall gå till vid en sådan omräkning.

Förordningen enligt artikel 109l.4 innehåller inledningsvis bestämmelser om att euron skall vara de deltagande medlemsstaternas valuta från och med den 1 januari 1999 och ersätta dessa medlemsstaters valuta till den fastställda omräkningskursen. Vidare finns i denna förordning vissa bestämmelser som skall gälla under den del av övergångsperioden som börjar den 1 januari 1999 och slutar senast den 31 december 2001. Under denna period skall de nationella sedlarna och mynten behålla sin status som lagligt betalningsmedel i respektive land. Huvudprincipen är att det under denna period varken skall finnas något hinder mot att använda euron eller något tvång att göra det ("no prohibition – no compulsion"). Vid transaktioner mellan konton skall den som betala kunna välja antingen euron eller den nationella valutaenheten oavsett i vilken valuta som betalningsmottagarens konto förs i. Den eventuella omräkning som krävs skall banken göra.

Det finns emellertid möjlighet för medlemsstaterna att i ett par fall vidtaga åtgärder som avviker från huvudprincipen om "icke-tvång" respektive "icke-hinder" för användande av euron. De två åtgärder för att ändra den valutaenhet som utestående skulder är uttryckta i fråga om nationell valutaenhet till euro (redenominering) och åtgärder för att göra det möjligt för bl.a. börser, marknadsplatser och system för clearing och avveckling att använda euro i stället för nationella valutaenheter. Den exakta utformningen av denna bestämmelse är emellertid vid denna promemorias upprättande ännu inte klar. Andra bestämmelser som föreskriver användandet av euron får endast antas av de deltagande medlemsstaterna enligt en tidsram som fastställs genom gemenskapslagstiftning.

Förordningen enligt artikel 109l.4 innehåller vidare bestämmelser om sedlarna och mynten i euro. Den exakta tidpunkten när dessa skall sättas i omlopp är ännu inte bestämd. Ett datum kommer att bestämmas senast i samband med att förordningen antas, dvs. i början av år 1998. De nationella sedlarna och mynten kommer under högst sex månader efter utgången av övergångsperioden att behålla sin status av lagligt betalningsmedel. Varje medlemsstat får bestämma om denna period skall förkortas. Det betyder således att det under en period kan finnas två parallella legala betalningsmedel. Varje medlemsstat får också bestämma under hur lång tid de nationella sedlarna och mynten skall kunna växlas till euro efter det att den lokala valutan upphört att vara legalt betalningsmedel.

2.2 Införandet av den gemensamma valutan

sker i tre faser

Det vid Madridmötet fastställda referensscenariot för övergången till den gemensamma valutan euron utgör tillsammans med nämnda följdbeslut angående bl.a. euroförordningarna, stabilitetspakt och samt förhållandet mellan euroländerna och icke-euroländerna, en ram för de enskilda medlemsländernas förberedelsearbete.

Grundläggande för referensscenariot är att det skall ges de olika aktörerna den klarhet och visshet som dessa behöver för att övergången skall löpa friktionsfritt. Övergångsperioden skall vara så kort som möjligt och ske i ett antal väl avgränsade faser med betydande framsteg i varje enskild fas. Under övergångsperioden måste kostnaderna minimeras genom att man undviker förberedelser som kräver kostsamma övergångsåtgärder som snabbt skulle bli överflödiga. Viktiga huvudprinciper bakom övergångsscenarioet är vidare att allmänhetens förtroende för betalningssystemet skall förbli orubbat och att den enskilde måste få möjlighet att vänja sig vid den gemensamma valutan. Införandet av den gemensamma valutan skall enligt övergångsscenarioet ske i tre faser.

Den första fasen inleds med att stats- och regeringscheferna möts före 1 juli 1998 och beslutar, i enlighet med det förfarande som fastställts i Maastrichtfördraget, om vilka länder som skall delta i valutaunionen. Vid Madridmötet i december 1995 angavs inte någon exakt tidpunkt för beslutet. Man enades emellertid om att beslutet skall tas så tidigt som möjligt 1998 och baseras på de mest aktuella och tillförlitliga utfallsdata avseende helåret 1997. Så snart beslutet om deltagande länder fattats skall Europeiska centralbanken (ECB) inrättas. Beslut kommer att fattas om den närmare utformningen av den gemensamma penning- och valutapolitiken och tillverkningen av eurosedlar och euromynt kan börja. Förberedelserna för att införa den gemensamma valutan intensifieras inom förvaltningar, banker och näringsliv.

Den andra fasen inleds enligt övergångsscenarioet den 1 januari 1999 då den tredje etappen av EMU inleds och växelkursen mellan euron och de deltagande valutorna oåterkalleligen låses. Euron blir en självständig valuta. De nationella valutorna blir denomineringar av euron, dvs. den nationella valutan och euron blir olika uttryck för en och samma valuta. En för de deltagande länderna gemensam penningpolitik införs. Den europeiska centralbanken (ECB) startar sin operativa verksamhet. Den tar över ansvaret för penningpolitiken och börjar använda euro vid penningpolitiska transaktioner.

Användandet av euron i de deltagande länderna blir i denna fas i princip frivilligt. Det är fritt för de nationella myndigheterna, bankerna, företagen osv. att besluta om i vilken utsträckning de skall använda euron och när övergången skall ske. De olika aktörerna skall i så stor utsträckning som möjligt kunna övergå till att använda euro när de finner det lämpligt. Valmöjligheterna är dock begränsade såtillvida att eurosedlar och euromynt inte finns tillgängliga under denna fas. Eurosedlarna och euromyntet skall enligt övergångsscenarioet introduceras först i fas 3, vilken skall starta senast den 1 januari 2002.

Förberedelsearbetet för övergången till euro har startat i alla EU-länder. Den exakta utformningen av de nationella planerna i de olika EU-länderna avseende tidpunkter etc. för övergången till euro kommer sannolikt att bli klar först in på 1998, efter det att beslutet är taget om vilka länder som skall delta i EMU från starten. En viss samordning mellan länderna kommer sannolikt att äga rum. Vissa, för alla länder generella, mönster förefaller emellertid sannolika. Sålunda kommer bankerna i de länder som deltar i valutaunionen troligen att genomföra större operationer i euro från starten 1999. Kontanttransaktioner med allmänheten kan emellertid inte ske i euro förrän fas tre har startat, vilket skall ske senast 1 januari år 2002. Storföretag och andra företag med en omfattande internationell verksamhet kommer sannolikt att börja använda euron redan 1999, medan mindre företag kan komma att avvakta. Vidare kan det sannolikt bli så att man i detaljhandeln och vid mindre transaktioner använder den nationella valutan under hela fas 2, medan man i partihandeln och vid transaktioner som omfattar större belopp kommer att använda euron i viss utsträckning under denna fas. Vad gäller den offentliga sektorn kommer vissa verksamheter att gå över till euro direkt den 1 januari 1999. Transaktioner gentemot enskilda medborgare kan normalt inte ske i euro förrän vid starten av den tredje fasen. Dubbel prisinformation på varor och tjänster liksom annan information för att förbereda allmänheten på övergången till euro kommer troligen att bli vanligt förekommande under slutet av fas 2.

Den tredje fasen startar senast den 1 januari 2002. I samband därmed skall eurosedlarna och euromyntet sättas i omlopp. Under denna fas kommer eurovalutan och de nationella valutaenheterna att kunna användas parallellt. Vid Madridmötet enades man om att göra denna period så kort som möjligt och man beslöt att begränsa omfattningen av den tredje fasen till högst sex månader. Varje medlemsstat kan genom nationell lag förkorta denna period. Efter den perioden skall enbart eurosedlar och euromynt ha status som

legalt betalningsmedel och systemet med dubbla valutor skal l upphöra. Nationella sedlar och mynt dras in och dessas status som legala betalningsmedel upphör. Nationella s edlar och mynt kommer dock att kunna växlas in till euro även efter den tredje fasens slut.

Schematisk framställning av händelseförlopp för införandet av euron

Så snart som möjligt under 1998	<ul style="list-style-type: none"> – Beslut av rådet på stats- eller regeringschefs-nivå om vilka medlemsstater som skall ingå i euro-området.
Under 1998	<ul style="list-style-type: none"> – Lansering och fullföljande av en kampanj på bred basis för att ge uppmärksamhet åt euron. – Utnämning av Europeiska centralbankens (ECB) direktion. – Start för framställningen av sedlar och mynt i euro samt fastställande av den dag (senast 1 januari 2002) då de skall sättas i omlopp. – Förberedelse av ECB:s igångsättande (antagande av regelstruktur, introduktion och testning av ramen för den monetära politiken och betalningssystem i euro). – Antagande av den europeiska och nationella lagstiftning som är nödvändig för introduktionen av euron. – Intensifiering av bankers, finansiella marknadens och företags förberedelser för införandet av euron.
1 januari 1999	<ul style="list-style-type: none"> – Oåterkallelig låsning av omräkningskurser mellan deltagande länders valutor gentmot euron. – Ecu:n upphör att vara en korg av valutor och blir, under namnet euro, en självständig valuta. – Ikraftträdande av lagstiftning som definierar den legala statusen för euron och de deltagande ländernas valutor under perioden (maximalt 3½ år) som de existerar sida vid sida.
Från och med den 1 januari 1999	<ul style="list-style-type: none"> – ECB utformar och genomför den gemensamma penningpolitiken uteslutande baserad på euro. Detsamma gäller för ECB:s operationer i utländsk valuta. – Nationella myndigheter ger ut nya omsättningsbara offentliga värdepapper uteslutande i euro. – Finansmarknaden (interbank, penning-, valuta- och kapitalmarknaden) övergår till euro. – Annonsering av tidtabellen för eurons användning i den offentliga förvaltningen om detta inte redan har skett (skatter, socialförsäkringar...). Det verkar troligt att huvuddelen av denna övergång måste koncentreras till slutet av den period som euron och de nationella valutorna existerar sida vid sida. – Uppföljning från ECB:s och de nationella myndigheternas sida, av förberedelserna för övergången till euro i betalningssystem (överföringar, checkar, bankkort...).
Senast mellan den 1 januari 2002 och den 1 juli 2002	<ul style="list-style-type: none"> – Sedlar och mynt i euro sätts i omlopp. – Fullständig övergång till euro i den offentliga förvaltningen. – Nationella sedlars och mynts status som lagliga betalningsmedel avskaffas och nationella sedlar och mynt dras in.
Från den 1 juli 2002 (senast)	<ul style="list-style-type: none"> – Exklusiv och generell användning av euron inom valutaunionen.

Källa: Europeiska kommissionen.

3 Förberedelserna i Sverige

Ram för övergången från nationell valuta till euro är som tidigare redovisas fastlagd. Medlemsländerna har att inom denna ram förbereda och genomföra övergången. Eftersom ramen är allmänt hållen, finns det i många hänseenden stor frihet.

Liksom andra EU-länder har Sverige under loppet av 1996 påbörjat ett förberedelsearbete för ett eventuellt införande av euron. Ett förslag till plan för införande av euron skall tas fram under 1997. För att Sverige skall ha en reell valmöjlighet vad gäller deltagande i valutaunionen måste de praktiska förberedelserna påbörjas innan riksdagen tar ställning i denna fråga hösten 1997. Samtidigt är det angeläget att betona att dessa förberedelser inte utförs på ett sätt som inskränker Sveriges möjligheter att stå utanför valutaunionen.

I augusti 1996 beslutade regeringen att det inom Finansdepartementet skulle inrättas en samordningsfunktion samt att det skulle tillsättas fem arbetsgrupper med uppgift att arbeta med nationella praktiska förberedelser för ett eventuellt införande av euron i Sverige.

I denna departementspromemoria redovisas den första fasen av detta arbete. Redovisningen innehåller en första probleminventering och en översikt av viktigare åtgärder på det praktiska och administrativa planet som behöver vidtas. Här identifieras problem och frågeställningar avseende behovet av anpassningar i olika hänseenden i samband med övergången till euro. Vidare presenteras i vissa fall förslag till ställningstaganden och åtgärder som identifierade problem kan aktualisera. De åtgärder som är förbundna med höga kostnader lyfts fram. I redovisningen belyses de två huvudalternativen svenskt medlemskap i valutaunionen 1999 respektive icke-medlemskap. Andra alternativ än huvudalternativen belyses i vissa fall resonansmässigt. Denna första rapport utgör en bas för ett fortsatt arbete med att genomföra nödvändiga anpassningsåtgärder på olika områden. Detta arbete kommer delvis att ske i form av ett

samarbete mellan EU-länderna. Mer detaljerade förslag till åtgärder på de olika områdena avses att lämnas senare under 1997.

Rapporten bygger i stor utsträckning på de olika arbetsgruppernas redovisningar. De fem arbetsgrupperna har täckt följande områden:

1. *Lagstifning* (kapitel 4). Arbetsgruppen har inventerat de ändringar i lagar och andra regelverk som är nödvändiga för att euron skall kunna införas i Sverige. Man har härvid gjort en genomgång av såväl de rent tekniska som de mer substantiella förändringar som en övergång till euro nödvändiggör. De tekniskt inriktade inventeringen redovisas i en särskild bilaga.
2. *Den finansiella sektorn* (kapitel 5). Detta arbete har letts av Riksbanken i samråd med Finansdepartementet. Riksbanken deltar även internationellt i ett arbete med övergångsfrågor genom Europeiska monetära institutet (EMI). Riksbankens förberedelsearbete inför ett eventuellt införande av euron i Sverige inleddes redan 1995. Förberedelsearbetet har inkluderat ett intensivt samarbete med den svenska finansiella sektorn. Detta arbete kommer att mer utförligt redovisas i en särskild rapport från Riksbanken i början av 1997. I detta kapitel redovisas också frågor rörande den statliga upplåningen och statsskuldförvaltningen. Dessa frågor har behandlats i Finansdepartementet.
3. *Näringslivet* (kapitel 6). Arbetsgruppen har gjort en översiktlig lägesbeskrivning av det förberedelsearbete som genomförs och planeras i svenskt näringsliv inför en eventuell övergång till euron. Gruppen har haft kontakter med företrädare för näringslivsorganisationer och företag vid ett antal hearingtillfällen. Dessutom har en enkät skickats ut till ett antal företag och organisationer. En studie av effekterna av en gemensam valuta på näringslivsstruktur, konkurrenssituation och priser kommer att redovisas senare under 1997.
4. *Den offentliga sektorn* (kapitel 7). Denna arbetsgrupp har gått igenom nödvändiga åtgärder vad gäller betalningar, redovisning, statistikproduktion m.m. avseende den offentliga förvaltningen. Redogörelsen baserar sig på uppgifter från representanter för ett tiotal myndigheter samt företrädare för kommuner och landsting. Förutom de myndighetsrepresentanter som har deltagit i arbetsgruppen har ett tiotal myndigheter kontaktats som ett led

i probleminventeringen inom verkets ansvarsområde. Ett viktigt område utgör anpassningarna av ADB-system. På detta område har ett särskilt analysarbete utförts.

5. *Euron och medborgaren* (kapitel 8). Gruppen har behandlat två huvudområden. För det första har en inventering gjorts av konsekvenser och problem för konsumenterna vid en eventuell övergång till euron. Viktiga frågor rör bl.a. prisinformationen, hanteringen av dubbla valutor under övergångsfasen samt särskilda grupperns speciella behov i samband med en övergång till gemensam valuta. Arbetet har bedrivits bl.a. genom sammanträden och hearings vid vilka representanter från bl.a. konsumentorganisationer, handel och finansiella institut har medverkat. En särskild undersökning har påbörjats avseende effekterna av en övergång till euro på detaljhandelns kostnader och på konsumentpriserna. Det andra huvudområdet för denna arbetsgrupp rör planering och genomförande av information till allmänheten om förberedelserna för en eventuell övergång till euro.

4 Lagstiftning

På lagstiftningsområdet har en genomgång gjorts av samtliga lagar och förordningar. En bedömning har härvid gjorts av vilka ändringar som kan bli aktuella vid ett svenskt deltagande i valutaunionen respektive de ändringar som kan bli aktuella om Sverige inte deltar. Det rör sig om dels en genomgång av mer teknisk natur (t.ex. byta ut ordet kronor mot euro), dels en första identifiering av mer substantiella ändringar som kan bli aktuella. Resultatet av den tekniskt inriktade inventeringen framgår av den till denna promemoria fogad bilaga. I det fall Sverige inte blir medlem i valutaunionen blir omfattningen av nödvändiga lagstiftningsändringar förhållandevis begränsad. I detta kapitel behandlas i första hand övergripande lagstiftningsfrågor, medan frågor som har direkt beröring med andra ämnesområden redovisas under respektive avsnitt.

På skatteområdet gäller särskilda förutsättningar med hänsyn till att Skattelagkommittén (Fi 1991:03) i början av januari 1997 lämnat ett förslag till en ny inkomstskattelag (SOU 1997:2). De nya lagen är tänkt att tillämpas från och med 2001 års taxering. Det har därför inte ansetts meningsfullt att genomföra en teknisk genomgång av de nuvarande skatteförfattningarna.

Det eventuella behovet av mer substantiella författningsändringar behandlas i de följande avsnitten. Här behandlas dels vissa övergripande lagstiftningsfrågor, dels lagstiftningsfrågor av mer principiell natur. Detaljerade förslag till lagstiftningsändringar presenteras inte. I denna promemoria behandlas vidare inte de ändringar som behövs för att Riksbanken skall få den ställning som krävs enligt EG-fördraget. Dessa frågor behandlas i särskild ordning inom regeringskansliet.

Den 1 januari 1999 måste en rad svenska författningar som innehåller uttrycket ecu ändras. Detta gäller oavsett om Sverige deltar i valutaunionen eller ej. Författningar som innehåller uttrycken kronor, ören m.m. behöver bara ändras om Sverige skall delta i valutaunionen. Författningstekniskt bör som huvudregel ändringarna ske i respektive författning. Detta är att föredra

framför att i en särskild författning samla samtliga eller vissa av de ändringar som krävs. En författningsändring från kronor och ören till euro och cent bör ske först den 1 januari 2002 eller vid den tidpunkt då sedlar och mynt i euro finns tillgängliga. Begreppet utländsk valuta kräver inga författningsändringar. Det kan däremot finnas anledning att i ett tillkännagivande klargöra begreppet så ändrade innehåll om Sverige deltar i valutaunionen.

4.1 Kontraktskontinuitet gäller om inte motsatsen särskilt har avtalats

Vid en övergång till en gemensam valuta uppkommer frågan om vad som gäller beträffande befintliga kontrakt där pris och andra villkor är angivna i kronor och där betalning skall ske i detta myntslag. Frågan är om övergången kan innebära sådana ändrade förhållanden att en avtalspart med framgång kan hävda att kontraktet skall anses ogiltigt eller att det finns grund för jämkning eller andra ändringar i kontraktets innehåll.

Vid de expertmöten som har förekommit inom EU har experter från samtliga medlemsländer gjort bedömningen – utifrån resp. nationella rättsordningar – att övergången i sig inte utgör tillräcklig grund för att ett avtal skall bli ogiltigt eller grund för att hävda att ändringar skall göras i avtalsinnehållet. När det gäller svensk rätt framstår en sådan bedömning som säker. Ett byte av valuta rubbar inte förutsättningarna för avtalet på ett sådant sätt att avtalsinnehållet i övrigt påverkas.

Det nu sagda gäller för de allra flesta slag av avtal. Det förekommer dock avtal där valutan och dess svängningar är av central betydelse. Om en valuta i ett sådant fall upphör att existera, påverkar det naturligtvis förutsättningarna för avtalet. Man torde kunna utgå från att avtal som på det sättet påverkas av en övergång till euro inte kommer att vara vanliga när övergången sker. I de nån mån de förekommer, utan att parterna reglerat frågan vad som skall ske vid en övergång, kan uppkommande rättsliga frågor lösas genom avtalstolkning eller tillämpning av allmänna avtalsrättsliga principer i övrigt. Något lagstiftningsbehov finns sålunda inte.

För alla typer av avtal gäller att parterna har frihet att avtala om effekterna av en övergång till gemensam valuta. Skulle de exempelvis ha föreskrivit att avtalet vid en övergång skall upphöra att gälla eller justeras på något sätt, gäller det som avtalats, under förutsättning att det inte kommer i konflikt med bestämmelserna i

36 § avtalslagen eller med allmänna avtalsrättsliga grundsatser i övrigt.

Det förekommer avtal där betalning visserligen skall ske i kronor men där en part eller bägge parter i avtalet är utländsk a rättssubjekt som bedriver verksamhet i ett land som inte komme r att vara medlem i valutaunionen. Skulle svensk rätt - eller någo n annan medlemsstats rätt - vara tillämplig på avtalsförhållande t uppkommer inte några särskilda problem. Som tidigare framhållits är enligt medlemsstaternas respektive rättsordningar ett byte a v valuta inte tillräcklig grund för jämkning m.m. av avtalet. O m tillämplig lag däremot är lagen i ett land utanför valutaunione n uppkommer frågan om betydelsen enligt den lagen av ett byte a v valuta från kronor till euro. I de allra flesta fallen torde resultatet av en prövning enligt främmande rätt bli detsamma som vid e n prövning enligt svensk rätt. För övrigt är det inte möjligt för var e sig Sverige eller EU att lagsti fta med anledning av de problem som skulle kunna uppstå i samband med tillämpning av främmand e rättsordningar.

Avsikten är att en bestämmelse om kontr aktskontinuitet skall tas in i en av de rådsförordningar som närmare skall reglera övergång- en till en gemensam valuta. Det sker för att inga tveksamheter skall kunna uppkomma och det finns anledning att från svensk sid a stödja en sådan bestämmelse. Den torde komma at t ange i huvudsak att övergången till en gemensam valuta inte får medföra at t avtalsvillkor ändras eller ge en par t rätt att ensidigt häva eller ändra ett avtal. Det torde även komma att föreskrivas att parterna doc k har avtalsfrihet i fråga om verkningarna.

Mot bakgrund av det sagda finns det inte något behov a v lagstiftning i Sverige för att säkra kont raktskontinuiteten. Det gäller oavsett om Sverige går med i valutaunionen från starten eller inte.

4.2 Prisinformation bör lämnas i euro se- nast från 1 januari 2002

I prisinformationslagen (1991:601) finns bestämmelser o m näringsidkares skyldighet att lämna prisinformation till konsumen- ter vid marknadsföring av varor och tjänster. Lagen reglerar i vilka fall detta skall ske och på vilket sä tt. Enligt lagen skall näringsidka- re i detaljistledet ge konsumenterna god prisinformation (1 och 2

§§). Priset för varor och tjänster skall anges korrekt och tydligt (5 §). Dessutom skall jämförpris lämnas för vissa varuslag (7 §).

Frågan om dubbel prisinformation behandlas i kapitel 8. Som framgår där bör bestämmelserna om prisinformation ändras så att prisinformationen från och med den 1 januari år 2002, eller den dag då sedlar och mynt i euro sätts i omlopp, skall lämnas i euro i stället för svenska kronor om Sverige blir medlem i valutaunionen. Frågan om behovet av lagstiftning om dubbel prisinformation, dvs. i både euro och svenska kronor, analyseras vidare.

4.3 Basbeloppet behöver räknas om till euro från 1960 och framåt

Inom den allmänna försäkringen görs beräkningar med anknytning till ett basbelopp som är uttryckt i kronor och som uppräknas årligen med utgångspunkt från förändringen av det allmänna prisläget. Basbeloppet avrundas till närmaste hundratal kronor.

Förutom inom den allmänna försäkringen har basbeloppet betydelse på ett flertal andra områden. Bland annat knyts flera regler inom skatterätten till basbeloppet; som exempel kan nämnas deklareringspliktgränsen och grundavdraget. Basbeloppet har även betydelse inom familjerätten. Många civilrättsliga avtal har också anknytning till detta belopp.

Uppräkningen av basbeloppet har under årens lopp varit föremål för en del ändringar. Sådana faktorer som på ett extraordinärt sätt påverkat prisförändringarna har inte beaktats vid uppräknings. Exempelvis bortsågs från de direkta effekter på prisläget som berodde på deprecieringen av den svenska kronan under tiden den 19 november - 18 december 1992.

Hur basbeloppet skall framräknas regleras i 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring. I detta lagrum stadgas även att basbeloppet fastställs av regeringen för varje år. Basbeloppet har fastställts för varje år fr.o.m. basbeloppet för år 1982. Dessförinnan, sedan år 1960, fastställdes basbeloppet för vissa tidsperioder under respektive år. Om Sverige blir medlem i valutaunionen från starten bör basbeloppet uttryckas i euro från och med år 2002.

Många beräkningar görs för förfluten tid. På grund härav och för att undvika tvister om avrundning m.m. bör de basbelopp som avser tid före ikraftträdandet av valutaunionen omräknas till euro och

fastställas i en serie för sig från år 1960 och framåt. Frågan om att under övergångsåren fastställa basbeloppet i såväl kronor som i euro är föremål för vidare prövning.

4.4 Inteckningar måste beviljas i euro från och med år 2002

Ett svenskt deltagande i valutau nionen synes inte medföra att några frågor av mera principiell natur uppstår på fastighetsrättens område. Det får antas att fastighetsrättsliga kontrakt – liksom andra slag av avtal – som har upprättats i kronor efter övergången till euro kan fullgöras i motsvarande eurobelopp. Däremot kan det i anslutning till övergången till euro uppkomma en del problem av mer praktisk natur.

Enligt bestämmelser i jordabalken och i lagen (1984:649) om företagshypotek skall inteckningar i fast egendom respektive företagsinteckning avse visst belopp angivna i svenskt mynt. Fr.o.m. den 1 januari 2002 bör givetvis lagstiftningen vara utformad så att nya inteckningar inte kan beviljas annat än i euro. Beträffande dessförinnan beviljade inteckningar får det förutsättas att de efter övergången till euro gäller med motsvarande belopp i euro.

Vissa praktiska olägenheter torde dock följa av att inteckningarna, dvs. inskrivningarna i inskrivningsregistret, och de utestående pantbrev är angivna i kronor. Dels är det givetvis förvirrande för kreditgivare och fastighetsägare när pantbrev, angivna i kronor, lämnas som säkerhet för förpliktelser i euro. Dels kommer beloppen i euro normalt att vara mycket ojämna, vilket minskar överskådligheten i systemet.

Det finns mot den bakgrunden ett behov av regler om hur de gjorda inskrivningarna skall räknas om till euro. Det finns också ett behov av regler som gör det möjligt att byta ut pantbrev angivna i kronor mot pantbrev i euro. Det finns slutligen ett behov av regler som underlättar avrundningar av intecknings- och pantbrevsbeloppen. I vart fall i de båda sista fallen måste sådana regler sannolikt utformas så att förändringen sker genom något slag av myndighetsbeslut.

4.5 Före år 2002 bör inga deklarationsuppgifter få lämnas i euro

I kapitel 7 konstateras att det skulle vålla mycket stora problem för skattemyndigheterna om de skattskyldiga skulle ha valfrihet beträffande deklarationsvaluta under den första övergångsfasen. Redan av de skäl som där anförs bör man föreslå att deklarationssuppgifter skall lämnas i kronor fram till år 2002.

Dessutom kan anföras att gällande skattelagstiftning innehåller ett stort antal belopp som är jämna när de uttrycks i kronor men som skulle bli ojämna uttryckta i euro. Idag går det emellertid inte att exakt förutse den kurs som kommer att gälla mellan kronan och euron den 1 januari 1999 (då kurserna låses). Arbetet med att konvertera alla beloppsangivelser i kronor till euro bör därför anstå till dess låsningskursen är känd.

Sammantaget leder detta till slutsatsen att deklARATIONER och kontrolluppgifter endast bör få lämnas i kronor under åren 1999 - 2001. Detta bör gälla för samtliga skatter och avgifter.

I avsnitt 4.7 och 6.5 behandlas frågan om företagen skall få ha sin redovisning i euro under övergångstiden eller inte. Denna fråga bereds vidare inom Regeringskansliet. Om denna beredning leder till att det blir tillåtet för företagen att ha sin redovisning i euro kan de som anpassar sig till detta tänkas vilja lämna deklARATIONER i euro. Av skäl som angetts ovan bör detta inte tillåtas. Ett förbud mot deklARATIONER i euro bör emellertid inte medföra allt för stora problem. Vid underhandskontakt med en ledande tillverkare av deklARATIONsprogram har framkommit att dataprogrammen sannolikt kan anpassas så att belopp som matas in i euro automatiskt konverteras till kronor. För deklARATIONER där man inte alltid använder något särskilt deklARATIONsprogram (exempelvis moms och arbetsgivaravgifter) kan företagen själva mycket enkelt – med hjälp av ett vanligt kalkylprogram – omvandla de underlag i euro som erhålls från bokföringen till kronor.

4.6 Vissa valutakursvinster och valutakursförluster bör beskattas vid en konvertering

Om Sverige blir medlem i valutaunionen så medför låsningen av kurserna att latent valutaräntevinster och -förluster på tillgångar och skulder i andra euro-länders valutor blir definitivt säkerställda. Detta bör emellertid inte medföra någon skattekonsekvens.

Avskattning av valutakursvinster och -förluster bör ske när tillgången avyttras, dvs. i samband med reavinstbeskattningen.

Varken låsningen av kurserna eller konverteringen skall således enligt huvudregeln utlösa beskattning. Banktillgodohavanden i övriga euro-länders valutor samt fordringar som inte är avsedda för marknadsmässig handel i dessa valutor bör emellertid inte omfattas. Kursförändringar på sådana tillgångar bör skattas av redan vid konverteringen. Detsamma bör även gälla skulder. Dessa undantag kan motiveras enligt följande.

Enligt gällande rätt medför ett uttag från ett utländskt bankkonto att valutakursvinst och -förlust skall beskattas/dras av. Efter konverteringen kommer uttag från bankkonton i länder som är med i valutaunionen att avse samma valuta som i Sverige och ingen beskattning skall därför ske med automatik. Teoretiskt skulle man naturligtvis kunna kräva att de euro som erhålls vid konverteringen skall reavinstbeskattas när de tas ut från kontot men en sådan lösning är orealistisk. Det går inte att avgöra om de pengar man tar ut är pengar som har konverterats eller som har satts in på konto t efter konverteringen. Förutom detta skulle kontrollproblemen bli mycket stora. Den naturliga lösningen är därför att konverteringen i dessa fall skall ses som en avyttring och därmed föranleda beskattning (resp. avdragsrätt). För att det inte skall råda någon tvekan om att konverteringen skattemässigt skall anses som en avyttring (jfr rättsfall om omstämpling av aktier RÅ 1966 Fi no t 431 och RÅ 84 1:1) bör detta uttryckligen lagregleras.

En alternativ lösning skulle naturligtvis vara att helt efterge beskattningen. Detta skulle emellertid kunna förväntas leda till att de skattskyldiga placerar om medel på konton med latent kursförluster – exempelvis genom att öppna ett nytt liknande konto i samma bank och föra över pengarna dit – men låter bli att röra konton med latent kursvinster.

Resonemanget om bankkonton gäller också beträffande fordringar som inte är föremål för marknadsmässig handel och skulder. Såvitt avser skulder bör regeln om avskattning vid konvertering inte gälla generellt. Det förekommer att privatpersoner köper ett hus utomlands och finansierar detta genom att låna i lokal valuta. I detta fall kommer en kursvinst på huset att motsvaras av en kursförlust på skulden och tvärt om. Eftersom kursförändringen på huset inte beskattas förrän vid försäljningen skulle det kunna framstå som stötande att beskatta kursförändringen på skulden i samband med konverteringen. Kursvinster på lån som är nedlagda i privatbostad i utlandet bör därför inte beskattas förrän lånet amorteras. För att de skattskyldiga inte skall dra av förluster

redan vid konverteringen, samt i det som vinster skattas av först vid realisation, bör denna uppskottsregel vara obligatorisk och tillämpas både i vinst- och förlustfallen. En uttrycklig lagregel med denna innebörd bör införas.

Hittills har kontanter i utländsk valuta inte berörts. Samma resonemang som för bankkonton skulle naturligtvis i princip kunna tillämpas även på innehav av kontanter i utländsk valuta. I gällande rätt finns emellertid en regel om att kursvinster och kursförluster på resevaluta inte är skattepliktiga. Det finns ingen anledning att ändra den regeln. Frågan blir då om det finns anledning att kräva beskattning av kontanter som inte kan klassificeras som resevaluta.

För att det över huvud taget skall bli aktuellt med någon kursvinst eller kursförlust på kontanter så måste de ha anskaffats före 1999 (kontanter som har anskaffats senare är anskaffade till låsta kurser). Om kontanterna avyttras före konverteringen till euro så skall vinster och förluster fram till beskattning enligt gällande rätt. Det torde vara mycket ovanligt att kontanter innehålls så länge som tre år eftersom kontanter inte lämnar någon avkastning. Vidare är stabil valuta ett konvergenstkriterium för deltagande i valutunionen, vilket gör att det framstår som helt osannolikt att någon skulle ha så stora latent kursvinster på kontanter att det skulle löna sig att avstå från avkastning under mer än tre år för att därigenom kunna tillgodogöra sig kursvinsterna skattefritt. Med tanke på de administrativa komplikationer som beskattning av samtliga konverteringstransaktioner skulle innebära – samt det obefintliga skattemässiga utfallet som beskattningen skulle kunna förväntas medföra – bör därför konvertering av kontanter till euro inte utlösa beskattning.

För företag och enskilda näringsidkare gäller idag att fordringar och skulder i utländsk valuta skall värderas enligt balansdagens kurs. För övriga tillgångar gäller värdering enligt anskaffningsdagens kurs.

Låsningen av kurserna år 1999 kommer i detta fall inte att få någon annan skattekonsekvens än vilken annan valutakursförändring som helst. Utländsk valuta samt fordringar och skulder i valuta skall värderas enligt balansdagens kurs. Övriga tillgångar värderas enligt anskaffningsdagens kurs. För omsättningstillgångar gäller dessutom att nedskrivningen skall ske till verkligt värde om detta är lägre än anskaffningsvärdet.

Vid konverteringen till euro gäller för företagen liksom för privatpersoner att lagstiftningen bör föreskriva att anskaffningsvärdet i kronor skall räknas om enligt låsningskursen. För tillgångar som skrivs av (dvs. fastigheter och inventarier m.m.) skall anskaff-

ningsvärdet resp. det skattemässiga restvärdet i kronor räknas om enligt låsningskursen. Avskrivningar skall i fortsättningen beräknas utifrån detta värde.

Ovanstående resonemang har förts utifrån förutsättningen att Sverige går med i valutaunionen. Om Sverige däremot väljer att inte gå med måste man även då ta ställning till om konverteringen i något fall skall utlösa beskattning eller inte. En svensk skattskyldig som har tillgångar i unionsvalutor kommer att få dessa tillgångar ”tvångskonverterade”. Den naturliga lösningen är att inte betrakta denna konvertering som en avyttring utan att – i likhet med vad som gäller idag – beskatta kursförändringar i samband med att tillgången säljs. Inte heller konvertering av skulder bör utlösa beskattning. För att inga tvivel skall råda bör det sagda regleras i lag.

4.7 Frågorna om redovisning i euro och konvertering av aktiekapitalet analyseras vidare

Associationsrätten och redovisningsreglerna som bl. a. finns i aktiebolagslagen (1975:1385) samt i redovisningslagen (1995:1554) reglerar frågor som är av vital natur för näringslivet. De frågor som främst är aktuella på dessa områden rör aktiekapitalet samt årsredovisningen. Dessa frågor behandlas i kapitel 6. Om Sverige blir medlem i valutaunionen uppstår komplikationer under övergångstiden fram till år 2002 om befintliga företag fastställer aktiekapitalet i euro och upprättar års- och koncernredovisning i denna valuta. Dessa frågor är föremål för vidare analys inom Regeringskansliet.

4.8 Euroförordning reglerar bestämmelser avseende gångbart myntslag mm

I svensk lag förekommer bestämmelser om myntslag som inte är gångbara på den ort där betalning sker. Sådana bestämmelser finns i 7 § lagen (1936:81) om skuldebrev, 41 § växellagen (1932:130) och 36 § checklagen (1932:131). Bestämmelserna avser de n

situationen att skuldebrevet, växeln eller checken anger ett myntslag som inte är gångbart på betalningsorten. I sådana fall får, om inte annat har avtalats, betalning ske i landets valuta. Vad som skall betalas skall fastställas med hjälp av växelkurserna på betalningsdagen. I växellagen och checklagen finns vissa regler som preciserar hur omräkningen skall göras. I skuldebrevslagen finns bestämmelser om vad som gäller när betalning inte sker i tid och kursen på den angivna valutan därefter faller.

Om ett skuldebrev, en växel eller en check skall betalas i en valuta som upphör att existera när den gemensamma valutan införs, skall enligt en av de rådsförordningar som förbereds betalning i stället ske i euro med tillämpning av en preciserad växelkurs. Det torde vara lämpligt att i de nu diskuterade lagrummen ta in en hänvisning till bestämmelserna i förordningen. För andra valutor än sådana som upphör genom att den gemensamma valutan införs kommer bestämmelserna att ha samma relevans som tidigare. Utöver den angivna hänvisningen till rådsförordningen behövs således inte några lagstiftningsåtgärder vidtas. Det gäller oavsett om Sverige går med i valutaunionen eller inte.

4.9 AP-fondens placeringsregler bör ses över

Av AP-fondens sex fondstyrelser är tre inriktade på att göra placeringar huvudsakligen på penning- och obligationsmarknaden, nämligen första–tredje fondstyrelserna. Huvuddelen av dessa fondstyrelser placeringar skall göras i skuldförbindelser med låg kreditrisk. Av 12 § lagen (1983:1092) med reglemente för Allmänna pensionsfonden framgår att sådana skuldförbindelser får vara utställda i utländsk valuta men det sammanlagda värdet för respektive fondstyrelse får uppgå till högst tio procent av det totala marknadsvärdet av de tillgångar styrelsen förvaltar. Om sådana skuldförbindelser har utfärdats av en emittent som inte är svensk måste förbindelserna vara föremål för handel på en svensk eller utländsk börs, en auktoriserad marknadsplats eller någon annan reglerad marknad.

Vid ett svenskt deltagande i valutaunionen blir euro inte utländsk valuta. Det innebär att första–tredje fondstyrelserna, med oförändrade placeringsbestämmelser, skulle kunna placera huvuddelen av sina tillgångar i skuldförbindelser i euro. Det spelar därvid ingen roll om emittenten är svensk eller inte. För skuldförbindelser i euro

kommer inte heller att gälla något krav på att de handlas på en reglerad marknad. Det kan därför finnas behov av att se över den nämnda placeringsbestämmelsen i ljuset av de ursprungliga intentionerna.

Om Sverige inte går med i valutaunionen får det ingen direkt effekt för AP-fondens placeringsbestämmelser. Euro blir i sådant fall en utländsk valuta. Om svenska emittenter börjar emittera skuldförbindelser i euro i större omfattning kan det emellertid finnas anledning att se över nu aktuell placeringsbestämmelse, även om Sverige står utanför valutaunionen.

5 Den finansiella sektorn

Riksbanken har i sitt samarbete med den finansiella sektorn främst analyserat scenariot att Sverige blir medlem i unionen den 1 januari 1999. Detta alternativ kräver flest och mest omfattande förändringar. Under hösten 1996 har ett arbete påbörjats med att analysera effekterna av att en valutaunion genomförs men Sverige står utanför. Detta alternativ kräver dock inte lika omfattande förändringar lika snabbt. I följande avsnitt redogörs för de viktigaste förändringarna och frågeställningarna som aktualiseras när valutaunionen införs.

I detta kapitel behandlas vidare statskuldspolitiska konsekvenser vid en eventuell övergång till euro. Ansvaret för dessa frågor ligger på Finansdepartementet. Redogörelsen i den delen bygger i stor utsträckning på en rapport från Riksgäldskontoret.

5.1 Målet för penningpolitiken förändras inte

Ett svenskt deltagande i valutaunionen innebär att ansvaret för penningpolitiken flyttas från Riksbanken till Europeiska Centralbanken, ECB. Vad gäller målet för penningpolitiken innebär ett medlemskap emellertid ingen förändring. Målet för den gemensamma penningpolitiken skall vara att uppnå prisstabilitet. Däremot kan den penningpolitiska strategin för att nå målet förändras. Om ECB kommer att arbeta mot ett penningmängdsmål eller ett explicit inflationsmål, eller en kombination av dessa mål är ännu inte avgjort.

Frågor rörande den praktiska utformningen av penningpolitiken diskuteras för närvarande inom Europeiska Monetära Institutet, EMI, som har till uppgift göra nödvändiga förberedelser inför inrättandet av ECB. Riksbanken deltar i dessa förberedelser. De slutliga, formella besluten kommer emellertid att fattas först efter det att ECB bildats våren 1998. Vissa huvuddrag kan emellertid redan nu skönjas. Det står redan klart att det europeiska centralbankssystemets styrsystem i hög grad kommer överensstämja med det styrsystem som Riksbanken tillämpar för närvarande. Således kommer bankerna även fortsättningsvis erbjudas att sätta in och låna medel i centralbanken till fastställda in- och utlåningsräntor. Vidare kommer även

fortsättningsvis den viktigaste styrräntan att fastställas i samband med regelbundna repo-transaktioner.

Vissa förändringar kan emellertid förutses jämfört med nuvarande svenska ordning. Kassakrav kan komma att införas, dvs. finansiella institut kan komma att åläggas hålla viss behållning på ett – sannolikt räntelöst – konto i ECB. ECB kommer senare att bestämma om detta instrument skall användas. En annan skillnad mot dagens ordning är att ECB sannolikt kommer att vända sig till en bredare krets av finansiella motparter än vad Riksbanken gör idag. För närvarande har Riksbanken en avtalsmässig relation till vissa affärsbanker och vissa värdepappersbolag (s.k. primära dealers) som används som motparter vid de penningpolitiska operationerna. Detta primary dealer-system kommer sannolikt att upphöra i samband med ett medlemskap i valutaunionen.

Bl.a. för att ge ett adekvat underlag för den gemensamma penningpolitiken krävs en omfattande harmonisering av medlemsländernas statistikinsamling. Sverige kommer att ha en skyldighet att uppfylla de nya statistikkraven som inkluderar både finansmarknads- och betalningsbalansstatistiken oavsett om vi deltar i valutaunionen eller inte.

Om Sverige inte deltar i valutaunionen kommer Riksbanken på samma sätt som idag att bedriva en självständig penningpolitik och avgöra vilka penningpolitiska strategier och styrsystem som skall användas. Riksbanken kommer emellertid även i denna situation att vara en del av det europeiska centralbankssystemet och vara bunden av att ha ett prisstabilitetsmål för penningpolitiken.

5.2 Ansvar för valutapolitiken flyttas till gemenskapsnivå

Även valutapolitiken kommer att flyttas från Riksbanken till gemenskapsnivå vid ett svenskt deltagande i valutaunionen. När det gäller valutapolitik gentemot länder utanför EU är det ministerrådet i EU som har den yttersta beslutanderätten i valutaunionen. Således är det ministerrådet som fattar beslut om avtal om växelkurssystem gentemot dessa länder. Med all sannolikhet kommer dock euron att ha en rörlig växelkursregim gentemot länder utanför EU. Ministerrådet får i detta fall utarbeta allmänna riktlinjer för valutapolitiken gentemot dessa länder. Dessa allmänna riktlinjer får dock inte

enligt EG-fördraget påverka huvudmålet för ECB, dvs. prisstabiliteten .

När det gäller växelkurspolitiken gentemot EU-valutor som står utanför valutaunionen kommer ett frivilligt fastväxelkurssystem att upprättas som skall ersätta det nuvarande ERM-systemet. Europeiska rådet enades i Dublin i december 1996 om huvuddragen i de nya växelkurssystemet "ERM 2". Till skillnad mot dagens system skall centralkurser endast upprättas gentemot euron, och inte som i ERM mot samtliga deltagande valutor. Kring dessa centralkurser skall valutorna tillåtas fluktuera på ett liknande sätt som inom det nuvarande ERM. Beslut om centralkurser m.m. kommer att fattas av alla EU-ländernas centralbankschefer och ministrar i en gemensam procedur där Europeiska kommissionen och ECB involveras. Om Sverige inte deltar i valutaunionen kan Sverige välja att delta i ERM 2 eller fortsätta med en rörlig växelkurs . Valutapolitiken skall emellertid behandlas som en gemensam angelägenhet även vid ett utanförskap. Sverige måste således presentera och diskutera sin valutapolitik vid möten i Ekonomiska och finansiella kommittén (efterträdaren till Monetära kommittén) och i Ekofinrådet. Den svenska valutapolitiken kommer vidare att övervakas av EU.

När det gäller valutareserven skall de nationella centralbankerna vid valutaunionens bildande överföra valutareservsmedel till ECB i förhållande till sin ägarandel i ECB. ECB:s valutareserv förväntas uppgå till 50 mdr ecu när unionen startar. Riksbankens andel motsvarar ca 15 mdr kronor.

5.3 Riksbanken blir en del av det europeiska centralbankssystemet

Om Sverige blir medlem i valutaunionen kommer Riksbanken , tillsammans med övriga nationella centralbanker och ECB, att ingå som en del av Europeiska centralbankssystemet, ECBS. Penningpolitiska beslut kommer att fattas av ECB:s högsta beslutande organ, rådet. Den svenska centralbankschefen ingår i detta råd tillsammans med övriga nationella centralbankschefer och direktörerna.

Vidare skall Riksbanken verkställa de penning- och valutapolitiska transaktioner som sker gentemot svenska parter. Distribution av sedlar och mynt, statistikinsamling, analys av den finansiella

systemet och betalningssystemfrågor är andra viktiga uppgifter som kommer att åläggas Riksbanken. Mycket talar också för att förvaltningen av valutareserven kommer att vara decentraliserad.

Om Sverige inte deltar i valutaunionen kommer Riksbanken formellt ändå att bli en del av ECBS, med den skillnaden att den svenska riksbankschefen inte kommer att kunna delta i ECB:s penningpolitiska beslut. Ansvar för den svenska penningpolitiken kommer i detta fall att åläggas Riksbanken.

5.4 Sedlar och mynt i euro börjar ges ut senast år 2002

Om Sverige blir medlem i valutaunionen från starten 1999 skal l sedlar och mynt i euro börja ges ut senast den 1 januari 2002. Det exakta datumet fastställs av ECB. Riksbanken kommer att verka för att starttidpunkten inte sammanfaller med årsskiftet, eftersom detta skulle kunna skapa vissa praktiska problem. Riksbanken vill i stället att utgivning påbörjas under hösten 2001. De nationella sedlarna skall upphöra att vara legala betalningsmedel senast 1 juli 2002. Centralbankerna kommer emellertid att lösa in sedlar även efter detta datum. Riksbanken anser att det vore fördelaktigt att perioden då sedlarna och mynten i euro existerar parallellt med de nuvarande sedlarna och mynten görs kortare än 6 månader. Dessa frågor diskuteras för närvarande i EMI.

Sedan ett par år tillbaka pågår ett intensivt arbete med utformningen av sedlarna och mynten. Den nya myntserien skall omfatta följande valörer; 1, 2, 5, 10, 20, och 50 cent respektive 1 och 2 euro. Sedlarnas valörer omfattar valörerna 5, 10, 20, 50, 100, 200 och 500 euro. Först när utseendet fastställts kan produktionen påbörjas. Vid toppmötet i Dublin i december 1996 fastslog s utseendet på sedlarna, bortsett från den eventuella del som skal l bära nationell prägel. I princip skall varje deltagande land ges möjlighet att delta i sedelproduktionen.

Om Sverige väljer att stå utanför valutaunionen kommer det av naturliga skäl inte att vara aktuellt med ett byte av sedlar och mynt. Eurosedlar och -mynt hanteras då som utländsk valuta. Efterfrågan på denna valuta kan emellertid tänkas bli omfattande. Vissa aktörer kan förmodas acceptera euron som betalningsmedel. Dessutom kan euron förväntas bli en betydande valuta i kontantlösa transaktioner. Ett förhållandevis komplicerat fall bedöms av

---

Riksbanken uppstår om Sverige inte blir medlem 1999 men går in i unionen innan introduktionen av sedlar och mynt i euro äger rum. Detta innebär en förkortad övergångsprocess, något som kan bli problematiskt att hantera praktiskt.

5.5 Ett nytt betalningssystem garanterar snabba och säkra betalningar inom hela unionen

För att den gemensamma penningpolitiken skall kunna verka effektivt måste ECB kunna påverka räntenivån i alla deltagande länder samtidigt. Detta förutsätter ett betalningssystem där finansiella företag kan flytta euro-betalningar snabbt och säkert över hela unionen under samma dag. Det nuvarande betalningssystemet, som bygger på privata banker (korrespondentbanker) och som används för betalningar mellan EU-länderna idag, uppfyller inte dessa krav. EMI förbereder därför skapandet av TARGET, ett gemensamt betalningssystem, som skall tas i drift vid starten av den monetära unionen.

I TARGET-systemet kommer framförallt banker inom EU att kunna skicka pengar mellan sig, och skicka betalningar till och motta betalningar från ECBS. Systemet skall också kunna användas för att utföra stora betalningar på uppdrag av bankernas kunder. TARGET kommer därför också att få kommersiell betydelse och stödja utvecklingen av den inre marknaden.

TARGET kommer att bygga på de existerande nationella interbankbetalningssystemen, i Sveriges fall Riksbankens RIX-system. TARGET-systemet konstrueras genom att länka samman de nationella systemen till ett gemensamt nätverk. TARGET kommer att vara ett s.k. RTGS-system (real time gross settlement), dvs. ett system där betalningarna avvecklas omedelbart, utan föregående nettning. RIX-systemet är ett sådant system. Riksbanken behöver därför endast genomföra marginella förändringar i RIX-systemet. Den tekniska specifikationen av TARGET var klar i juni 1996. Från det datumet har de nationella centralbankerna ett år på sig att utveckla systemet. Från juli 1997 och ett år framåt skall systemet testas.

RTGS-system kräver tillgång till likviditet för att fungera effektivt. Centralbankerna kommer därför att erbjuda bankerna möjligheter till lån under dagen, s.k. intradagskrediter. Vilka värdepapper som kommer att accepteras som säkerhet diskuteras för närvarande inom EMI. Sannolikt kommer det att finnas två grupper av värdepapper. En grupp av värdepapper kommer att accepteras som säkerhet inom hela unionen medan den andra gruppen kommer att variera från land till land och endast vara möjlig att utnyttja för lån i den nationella centralbanken. Dessa

värdepapper skall också kunna utnyttjas för andra penningpolitiska operationer, exempelvis för repotransaktioner. I detta sammanhang kvarstår en rad juridiska och tekniska frågor, exempelvis hur pantsättning över gränserna skall hanteras.

I det fall Sverige väljer att stå utanför valutaunionen kommer RIX-systemet ändå erbjudas möjligheten att ingå i TARGET-systemet. En sådan anknytning är önskvärd i Sveriges fall för att ge svenska banker och deras kunder möjlighet att snabbt och säkert sända euro-betalningar. I en sådan situation kommer det att finnas två parallella RIX-system, ett för inhemska kronbetalningar (K-RIX) och ett för euro (E-RIX). Huruvida svenska banker i denna situation skulle få tillgång till eurolån under dagen på samma villkor som banker inom valutaunionen diskuteras för närvarande i EMI. Om så inte blir fallet kan det innebära en konkurrensnackdel för den svenska finansiella sektorn.

5.6 Bankerna kommer att leverera eurotjänster från starten 1999

Banksystemet har en central roll i betalningssystemet och därmed också vid övergången till euron. I princip kommer bankerna själva, liksom hela den privata sektorn, att välja hur och vid vilken tidpunkt under övergångsperioden man kommer att övergå till euro. Vissa regler kommer emellertid att finnas när det gäller bankerna. Euroförordningen, dvs. den EG-lagstiftning som kommer att reglera övergången till euro, ålägger bankerna att tillhandahålla en växlingsmekanism för kontohållare. En betalning skall således krediteras mottagarens konto i den valuta som kontot är uttryckt i, oavsett i vilken ursprunglig valuta betalningen gjordes. Detta kommer väsentligt att underlätta övergången för andra aktörer. Kunderna ges möjlighet att använda konton i både kronor och euro och att göra transaktioner i båda valutorna från respektive konto.

De svenska bankerna har påbörjat ett omfattande arbete inför en eventuell övergång till euron, såväl i de enskilda företagen som i Bankföreningens regi. Bankföreningen har lagt fram en rapport där en strategi skisseras för bankernas övergång till euro som bygger på den s.k. skalmodellen. Modellen innebär att bankerna omger sitt eget system med ett "skalsystem" som översätter inkommande transaktioner till den valuta som tillämpas i systemet. Denna modell har fördelen att banken själv och vid ett senare tillfälle kan avgöra när man skall genomföra sin egen omläggning. Denna strategi

förväntas också hålla själva omläggningskostnaderna nere. En nackdel med modellen är att avrundningsdifferenser kan uppstå vid konverteringar mellan kronor och euro. I rapporten föreslår Bankföreningen att bankerna och giroinstitutet för såväl företags- som privatmarknaden, skall arbeta med skalmodellen. Skalmodellen skall, enligt Bankföreningen, emellertid kombineras med en annan modell, den s.k. originalvalutamodellen. Den innebär att avsändaren av transaktionen ansvarar för i vilken valuta mottagaren erhåller transaktionen. Information om den ursprungliga valuta n och det exakta beloppet följer med transaktionen i syfte att undvika avrundningsdifferenser. I rapporten förutsätts skalsystem och originalvalutasystem finnas i funktion hos banker och giroinstituten från den 1 januari 1999.

Övergången till euro vad gäller bankernas verksamhet på privatmarknaden kommer sannolikt att ske förhållandevis sent i processen. Kopplingen till utbytet av sedlar och mynt torde här vara relativt stark. Även på denna marknad kommer det emellertid att finnas ett visst behov av eurotjänster i ett tidigt stadium av övergångsprocessen, exempelvis beträffande värdepapperslikvider.

För bankernas verksamhet på företagsmarknaden kommer sannolikt övergången att ske vid en tidigare tidpunkt. I synnerhet större, internationellt verksamma företag torde snabbt komma att göra omfattande transaktioner i euro, och euron kommer sannolikt i många fall att användas som koncernvaluta. Detaljhandel och andra "konsumentnära" verksamheter kommer troligen att ligga senare i processen, men även dessa kommer att ha behov av att hantera t. ex. kortbetalningar i euro före 2002. En skillnad mellan företags- och privatmarknaden är att efterfrågan på euro-tjänster från företagsidan troligen kommer att uppstå snabbare.

5.7 Värdepappersmarknaden påverkas påtagligt även om Sverige står utanför valutaunionen

På värdepapperssidan har de på marknaden aktiva instituten enstämigt förordat en snabb, samlad övergång till euro vid årsskiftet 1998/99 ("big bang"). En senare eller en mer stegvis övergång skulle, enligt marknadens aktörer, innebära kostsamma dubbla system som dessutom skulle splittra likviditeten i olika värdepapper och generellt försämra den svenska marknadens

konkurrenskraft. Handelns övergång skulle enligt detta scenario ske ett antal dagar före årsskiftet 1998/99 för att möjliggöra att avvecklingen dvs. betalning och leverans av värdepapper, endast behöver ske i euro från den 1 januari 1999. Avveckling sker normalt 2-3 dagar efter avslut mellan parterna.

Marknadsaktörerna anger två praktiska problem vid en "big bang"- övergång som berör alla delar av värdepappersmarknaden. Det ena är kopplat till frågan om tidpunkten när konverteringskursen kommer att läggas fast, och om detta kommer att ske i tillräckligt god tid före övergången. Det andra gäller skatteredovisningen för affärer ingångna de tre sista dagarna 1998, då handeln, enligt förutsättningarna ovan, skall ske i euro. Dessa frågetecken kan innebära att övergången förskjuts ett antal dagar in på 1999.

Konverteringskurserna skall formellt fastställas av medlemsländerna i valutaunionen den dag den tredje etappen börjar. Möjlighet finns emellertid att de facto ta ett beslut vid en tidigare tidpunkt. Detta kan emellertid tidigast ske då slutgiltigt beslut tagits om vilka länder som kommer att delta i valutaunionen från den 1 januari 1999, vilket kommer ske under våren 1998.

En lösning på ovan nämnda skatteproblem vore, enligt marknadsaktörerna, att skattemyndigheterna gör ett specifikt undantag för att klara en övergång den 1 januari 1999. En alternativ möjlighet är att RIX-systemet fortsätter att avveckla även krontransaktioner några dagar in på 1999.

En viktig aspekt är naturligtvis hur konverteringen skall regleras. Finansdepartementet har tillsammans med Justitiedepartementet tillsatt en arbetsgrupp med uppgift att bedöma de legala förutsättningarna för att en tidig konvertering till euro skall vara möjlig. Möjligheten att genomföra en "big bang" förutsätter att den finansiella infrastrukturen i form av handelssystem, betalningssystem, kontohållningssystem, clearingfunktioner och avvecklingssystem klarar av att konvertera sina system.

Vid ett svenskt medlemskap i valutaunionen avser värdepappercentralen, VPC, att övergå till att internt enbart arbeta i euro direkt från årsskiftet 1998/99. Detta förutsätter emellertid att lagstöd ges för en konvertering av de registrerade värdepapperen. Om ett sådant lagstöd inte skulle komma till stånd kan VPC bara registrera finansiella instrument i den valuta som anges i emissionsvillkoren och i emittentens bolagsordning. EG-förordningen ger dock inte någon möjlighet att via lagstiftning tillåta emittenten att ensidigt konvertera aktier under övergångstiden. Det finns därför inte förutsättningar för att konvertera den utestående aktiestocken. Med

andra ord kan en "big-bang" på aktiemarknaden 1999 bara genomföras för clearing och avveckling, men inte beträffande kontohållningen.

Optionsmäklarna, OM, administrerar och garanterar finansiella kontrakt. När sådana kontrakt avvecklas används bl.a. RIX-systemet och VPC:s system. Införandet av euron förändrar inte detta. OM har att verka inom ramen för de avvecklingssystem som finns och de faciliteter dessa erbjuder. OM:s finansiella kontrakt omfattar redan idag andra valutor än kronor. Regler och rutiner för att hantera detta finns redan. Tillkomsten av den nya valutan torde därför inte innebära några svårigheter. Om VPC och RIX-systemet övergår till att verka i euro per den 1 januari 1999 torde OM kunna övergå vid samma tidpunkt.

Även om Sverige inte deltar i valutaunionen kommer värdepappersmarknaden i Sverige att påverkas påtagligt. Vissa bedömer och anser att en betydande andel av den svenska värdepappershandeln kan komma att ske i euro även i en sådan situation. Det är svårt att bedöma i vad mån och i vilken takt en sådan marknadsstyrd övergång till euro kan komma att äga rum och vilka krav detta i sin tur ställer på systemutformning och systemutveckling. I den utsträckning denna situation nödvändiggör dubbla system kan det bli kostsamt och minska de svenska finansiella marknadernas konkurrenskraft.

5.8 Förutsättningarna för en tidig konvertering av statsskulden till euro utreds

En fråga av central betydelse för den svenska finansmarknaden omställning till euro är hur Riksgäldskontoret kommer att agera när det gäller nyupplåning och förvaltningen av statsskulden vid ett svenskt deltagande i valutaunionen. Riksgäldskontoret är för närvarande genom sin relativa storlek som emittent en dominerande aktör på den svenska penning- och obligationsmarknaden. Valet av konverteringsstrategi har således stor inverkan på strukturen i handeln med räntebärande värdepapper på den svenska marknaden.

Regeringen gav i augusti 1996 Riksgäldskontoret i uppdrag att i en särskild rapport redovisa en strategi inför en eventuell konvertering av statsskulden till euro (Fi 96/3836). I uppdraget ingick att redovisa en tidsplan för konvertering av nyupplåning och befintliga

lånestocker. Rapporten inlämnades till regeringen den 31 oktober 1996, (Dnr Fi 96/ 4562).

Riksgäldskontoret konstaterar i sin rapport att Europeiska rådet vid mötet i Madrid bestämde att statlig nyupplåning i form av utgivning av omsättningsbara värdepapper ("tradeable debt") i de deltagande medlemsländerna skall ske i euro redan från starttidpunkten av etapp 3, dvs. från 1 januari 1999. Överenskommelsen innebär att nyupplåningen i svenska kronor på penning- och obligationsmarknaden, dvs. omsättningsbara värdepapper i form av statsobligationer, realränteobligationer och statsskuldväxlar, upphör och ersätts av upplåning i euro från och med den 1 januari 1999 om Sverige blir medlem i valutaunionen från denna tidpunkt.

När det gäller den utestående skuldstocken föreslås i rapporten att även denna skall konverteras till euro vid samma tidpunkt. Kontorets ställningstagande baseras huvudsakligen på målsättningen att upprätthålla god likviditet på den inhemska statspappersmarknaden. Den svenska statspappersmarknaden består för närvarande av ett fåtal volymmässigt stora lån. Nyupplåning sker huvudsakligen i redan tidigare emitterade obligationslån, s.k. benchmarklån. Lånesystemet innebär således en stark koppling mellan nyupplåning och den redan existerande skuldstocken. Genom koncentrationen till ett fåtal lån tillförsäkras en god likviditet i dessa lån på den s.k. andrahandsmarknaden. God likviditet innebär att placerarna på den svenska statspappersmarknaden förhållandevis snabbt och till låga kostnader kan förändra riskprofilen i sina portföljer. I förlängningen leder det i sin tur till ökade möjligheter för staten att låna till låga kostnader. Om endast nyupplåningen sker i euro utan att skuldstocken konverteras innebär detta att upplåningen splittras på ett väsentligt större antal lån med risk för sämre likviditet och större kostnader som följd. Detta talar för en omedelbar omvandling av hela skuldstocken till euro.

Införandet av euro och etablerandet av en gemensam euromarknad medför vidare ökad utbytbart mellan olika upplåningsinstrument för placerarna. Med största sannolikhet leder detta till att placerarnas rörlighet mellan olika nationella marknader ökar och att konkurrensen mellan olika nationella låntagare därigenom skärps. En snabb konvertering av statsskulden till euro med målsättningen att upprätthålla god likviditet främjar den svenska marknadens konkurrenskraft och möjligheterna till låga upplåningskostnader.

Utöver målsättningen i statsskultsförvaltningen att främja god likviditet och den svenska marknadens konkurrenskraft konstaterar Riksgäldskontoret att en omedelbar konvertering av statsskulden till euro kan vara betydelsfull ur ett mer generellt perspektiv. En tidig

övergång till euro kan bidra till att stärka tilltron till EMU-processen genom att agerandet understryker att övergången är definitiv och oåterkallelig.

Ett ställningstagande för en tidig övergång till euro på penning- och obligationsmarknaden förutsätter att olika tekniska system som utnyttjas i statsskuld förvaltningen är förberedda, främst VPC:s system och Riksbankens RIX-system. Givet att så blir fallet, föreligger inga tekniska problem med en tidig övergång till euro.

Riksgäldskontorets förslag till konverteringsstrategi för den svenska statsskulden förefaller rimligt och välavvägt. Om Sverige blir medlem i valutaunionen 1999 skapar en tidig övergång till euro sannolikt goda förutsättningar för en stabil utveckling och bidrar till statens möjligheter att låna till låga kostnader. Det finns dock ett behov att klarlägga vissa legala förutsättningar för en sådan process.

Beträffande valutaskulden, som motsvarar ca 30 procent av statsskulden, konstaterar Riksgäldskontoret att begreppet utländsk valuta delvis får en ny innebörd vid en övergång till euro. Flera av de länder vars valutor idag utnyttjas i valutaupplåningen kommer att tillhöra valutaunionen och nyupplåning i dessa valutor torde i enlighet med Madridöverenskommelsen inte vara aktuell. Vid konvertering av utestående valutalån föreslår Riksgäldskontoret att en anpassning skall ske till den praxis som etableras för respektive lands valuta. Även på detta område föreligger emellertid ett behov av att klarlägga vissa legala förutsättningar med koppling till euroförordningen.

Vad gäller upplåningen på hushållsmarknaden, som svarar för ca 10 procent av statsskulden, kan enligt Riksgäldskontoret en tidig konvertering vara viktig av två skäl. För det första kan det motiveras från marknadsföringssynpunkt, eftersom många hushåll kan förväntas göra liknande överväganden vid placeringsbeslut som institutionella placerare. Det andra skälet är att prissättningen på Riksgäldskontorets produkter styrs utifrån räntorna på penning- och obligationsmarknaden. Två instrument, realränteobligationer och premieobligationer¹, är därtill föremål för handel på Stockholms

¹ Av den utestående premieobligationsstocken på 57 miljarder kronor den 31 oktober 1996 är endast lån 96:1 på 4,5 miljarder kronor registrerat i VPC:s system. Övriga lån är s.k. fysiska premier. Dessa lån förfaller med en förhållandevis jämn profil fram till år 2002 och skall enligt Riksgäldskontoret inte konverteras den 1 januari 1999. Däremot kommer handeln (priset) i dessa lån sannolikt ske i termer av euro.

fondbörs och VPC-registrerade och kommer därmed att konverteras i och med att dessa system går över till euro. Enligt Riksgäldskontoret uppstår sannolikt ett krav på att ge kunderna möjlighet att diskutera sina placeringar i kronstermer även om de instrument de köper är noterade i euro. En eventuell konvertering av upplåningen via Allemansspar, som svarar för ca hälften av hushållsupplåningen och som huvudsakligen konkurrerar med bankernas inlåning, bör enligt Riksgäldskontoret följa den praxis som etableras hos respektive bank som tar emot inlåningen.

Även vad gäller konverteringen av hushållsupplåningen behöver vissa legala förutsättningar klarläggas. Värt att notera i sammanhanget är att Madridöverenskommelsen i december 1995 föreskriver att nyupplåning i euro från den 1 januari 1999 endast gälla omsättningsbara statspapper. Två av Riksgäldskontorets produkter, Allemansspar och Riksgäldskonto är att beteckna som icke omsättningsbara instrument och faller således utanför kravet vad gäller nyupplåning. Det är vidare för närvarande osäkert huruvida euroförordningen kommer att tillåta en konvertering av dessa instrument utan kontoinnehavarnas medgivande. Det finns därför anledning att fördjupa övervägandena om en lämplig övergång för upplåningen på hushållsmarknaden.

I det fall den monetära unionen bildas men Sverige inte delta kommer inga förändringskrav att drabba den nuvarande kronverksamheten. Huvuddelen av statsskulden kommer i detta alternativ vara uttryckt i kronor och Riksgäldskontoret kommer att måna om en fortsatt likvid och väl fungerande kronmarknad.

Vid ett svenskt utanförskap kommer euro att vara en främmande valuta och eventuell upplåning i euro blir en del av strategin för upplåning på den internationella kapitalmarknaden. Det kommer inte bli aktuellt med nyupplåning i valutor som ingår i valutaunionen. För utestående valutalån bör en anpassning av konverteringen ske till den praxis som etableras för respektive lands valuta. Enligt Riksgäldskontoret krävs inga speciella åtgärder – lagstiftning, tekniska eller praktiska förberedelser – för att möta en sådan situation.

6 Näringslivet

Valutaunionen kommer att förändra det europeiska företagsklimatet. Ett svenskt deltagande i unionen innebär att svenska företag kommer att behöva vidta en rad anpassningsåtgärder. Förutom att näringslivet måste se över sina affärsstrategier för att möta den nya konkurrenssituationen kommer övergången till en ny valuta även att ställa krav på praktiska förändringar bl.a. av betalnings- och redovisningssystem.

Även vid ett svenskt utanförskap kommer valutaunionen att få konsekvenser för stora delar av svenskt näringsliv. I vilken utsträckning enskilda företag kommer att påverkas om Sverige inte deltar i unionen beror på en rad faktorer, bl.a. företagets storlek, exportorientering och om företaget har verksamhet i ett eller flera länder. Andra faktorer som är av betydelse är konkurrenternas agerande, leverantörernas och kundernas önskemål samt i vilken utsträckning myndigheter och den finansiella sektorn vidtar förberedelser.

Nedan redovisas några av valutaunionens väntade konsekvenser för svenskt näringsliv. Vidare redogörs för det förberedelsearbete som sker och planeras i näringslivet, både vid ett svenskt medlemskap och ett icke-medlemskap. Redovisningen baseras på skriftlig och muntlig information från näringslivs- och branschorganisationer, samt ett mindre antal företag.

Även om företagen i konkurrens med andra aktörer själva skall avgöra vilka förberedelser som bör vidtas inför de förändringar som en valutaunion innebär är deras agerande beroende av det regelverk m.m. som staten tillhandahåller. Sist i kapitlet presenteras vissa lagstiftningsfrågor som aktualiseras vid en övergång till euro och som berör näringslivet på skatte-, associationsrätts- och redovisningsområdena.

6.1 Valutaunionen förändrar konkurrenssituationen i Europa

Medvetenheten om att valutaunionen kommer att förändra de allmänna ekonomiska förutsättningarna i Europa sprider sig bland svenska företag. Näringslivsföreträdare har gjort bedömningen att ett deltagande i valutaunionen kommer att nödvändiggöra en översyn av företagens långsiktiga strategier. Vidare anser man att den gemensamma kapitalmarknaden inom euro området kommer att bli mer likvid än de nationella kapitalmarknaderna, vilket möjliggör upplåning till lägre kostnader. En gemensam valuta på den inre marknaden kan även möjliggöra en förenkling och samordning av ekonomi- och finansfunktionerna i vissa företag, anser man. Exempelvis kan en gemensam kassahantering samt gemensamma redovisnings- och uppföljningssystem inom euroområdet innebära effektivitetsvinster.

Övergången till euro kommer att göra den inre marknaden mer transparent, dvs. det blir enklare att jämföra priser och löner inom euroområdet. Detta kommer att öka konkurrenstrycket. Den ökade pristransparensen kan innebära både problem och nya affärsmöjligheter. För att inte hamna i ett konkurrensmässigt underläge är det viktigt att företagen relativt omgående identifierar dessa svårigheter och möjligheter, men det är ännu så länge oklart vilka konsekvenser den ökade pristransparensen i realiteten kan komma att få för företagen. Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK) kommer under 1997 att undersöka vilka effekter den ökade pristransparensen vid ett bildande av valutaunionen kommer att få på näringslivsstruktur, konkurrenssituation och priser.

6.2 Storföretagen har påbörjat förberedelsearbetet medan de mindre företagen avvaktar

Det är framför allt stora företag som har börjat förbereda sig inför en övergång till euron. Eftersom dessa företag i stor utsträckning kommer att vara verksamma inom euroområdet oberoende av om Sverige deltar i valutaunionen eller inte, är det viktigt för dem att i ett tidigt skede utreda behovet av anpassningsåtgärder inom olika strategiskt viktiga områden, t.ex. försäljning och marknadsföring,

finansiering, informationssystem och IT. Utredningsarbetet är emellertid ännu i inledningsskedet och företagen har inte kommit så långt att några beslut som är förknippade med stora kostnader har fattats. Klart är att en övergång till euro kommer att ställa krav på förändringar av företagets betalnings-, redovisnings-, rapporterings- och uppföljningssystem, vilket i sin tur förutsätter en anpassning av mjuk- och hårdvara i företagets administrativa system. Dessutom måste prislister, fakturor, avtal m.m. justeras.

De små och medelstora företagen har hittills knappast alls vidtagit några förberedelser inför en eventuell övergång till euron. De har inte tillräckligt med resurser för att påbörja förberedelsearbetet förrän man har ett tydligare besked om det svenska medlemskapet. Näringslivets intresseorganisationer har en viktig funktion att fylla när det gäller rådgivning och information om EMU samt vilka åtgärder som måste vidtas vid en eventuell övergång till euron. Små och medelstora företag kommer i större utsträckning än stora företag att behöva standardiserade marknadslösningar t.ex. när det gäller informationssystem och administrativa rutiner. Dessutom behöver man i större utsträckning få hjälp med praktiska frågor inom områdena redovisning, skatter, prissättning, hantering av kontraktsfrågor och transaktioner på kapitalmarknaden. Standardiserade lösningar kan emellertid inte erhållas på det strategiska planet. Även många små och medelstora företag kommer att behöva se över sina affärsstrategier. Här finns det ett uttalat behov av information och stöd från bransch- och intresseorganisationer.

Hittills har företagen inom detalj- och grossisthandeln inte vidtagit förberedelser i någon större utsträckning. Många små- och medelstora företag inom handeln står inför särskilda problem vid ett eventuellt införande av euron. Längden på övergångsperioden, tidpunkten för införandet av euron, utformning av sedlar och mynt, regler för prismärkning i två valutor, avrundningsregler, krav på återbetalning i flera valutor samt betalningsöverföringar till utländska leverantörer är några av de faktorer som påverkar hur smidig en eventuell övergång till euro kommer att bli för handeln. Branschorganisationerna är sedan länge aktiva när det gäller att hävda handelns intresse gentemot både svenska myndigheter och europeiska institutioner. De företag som är organiserade i frivilliga fackkedjor kommer att få hjälp av sin kedjestab. Det innebär att i stort sett hela dagligvaruhandeln och minst hälften av sällanköps-handeln kommer att kunna organisera sin egen "övergångsexpertis". De mindre butikerna utanför kedjorna kommer att få stöd och hjälp av olika bransch- och intresseorganisationer.

6.3 Information och tydliga regler underlättar en smidig övergång till euron

En eventuell övergång till euron är förknippad med stora omställningsåtgärder. Som nämntes ovan har förberedelsearbetet inte fortskridit tillräckligt långt för att man ska kunna bedöma hur mycket omställningsåtgärderna kommer att kosta. Men en utbredd uppfattning bland företag och branschorganisationer är att kostnaderna kan begränsas genom att anpassningsåtgärderna vidtas i god tid. Tidiga förberedelser innebär att man i ett tidigt skede kan utnyttja de fördelar som euron medför.

Företag och näringslivsorganisationer framhåller att det är viktigt att få besked om vilka förutsättningar och regler som kommer att gälla för näringslivet, såväl vid ett svenskt deltagande som ett utanförskap. När det gäller information så hävdar man från näringslivshåll att tillgången på allmän information om EMU är stor, men att det råder brist på konkret information om t.ex. valutaunionens effekter på konkurrensförhållandena inom EU, handeln över gränserna och företagets affärsmiljö. Man önskar vidare att få tydliga besked om vilka förändringar som kommer att göras i t.ex. skattelagstiftningen och aktiebolagslagen vid ett eventuellt medlemskap i valutaunionen.

Även vid ett svenskt utanförskap är det viktigt att näringslivet får tydliga besked om vilka möjligheter de har att använda euron i Sverige. De svenska storföretag som har en betydande andel av sin verksamhet inom det potentiella euroområdet kommer sannolikt att vidta förberedelser för att kunna använda euron och utnyttja de möjligheter som den gemensamma valutan för med sig oberoende av om Sverige deltar i valutaunionen eller inte. Vissa företag önskar använda euron som koncernvaluta även vid ett utanförskap. Valfrihet anses viktigt för att inte förlora i konkurrenskraft. Företagens användande av euron vid ett svenskt utanförskap kommer att styras av i vilken utsträckning kunder, leverantörer, långivare m.fl. hellre vill använda euro än svenska kronor samt av de eventuella begränsningar som lagstiftning utgör.

6.4 Vid en Emu-anslutning måste svenska aktiebolag fr.o.m. år 2002 ange aktiekapitalet i euro

Alla svenska aktiebolag måste i dag ange sitt aktiekapital i svenska kronor. En svensk anslutning till valutaunionen medför att aktiebolagen fr.o.m. den 1 januari 2002 i stället måste ange aktiekapitalet i euro.

Om denna övergång från kronor till euro sker genom en generell omräkning, leder det med all sannolikhet till att aktiekapitalet och aktiernas nominella belopp i de allra flesta fall kommer att uppgå till ojämna belopp. Detta kan innebära olägenheter för bolagen. Det kan därför förutses att bolagen kommer att vilja ändra aktiekapitalet till ett jämnt belopp. Förändringar av aktiekapitalet kan, med nu gällande lagregler, genomföras genom nyemission eller fondemission respektive genom nedsättning av aktiekapitalet. Förfarandet i samband med sådana åtgärder är emellertid omständligt, tidskrävande och förenat med kostnader. Ett förenklat förfarande för ändring av aktiekapitalet i dessa fall bör därför utarbetas.

I aktiebolag som inte är avstämningsbolag kommer aktierna till uttryck i särskilda aktiebrev. I dessa skall anges bl.a. aktiernas nominella belopp. Vid en övergång till euro synes det lämpligt att förekommande aktiebrev där aktiernas nominella belopp hittills har angetts i kronor byts ut mot aktiebrev där det nominella beloppet anges i euro. I vart fall bör aktiebreven förses med påskrift om den nya valutan. Det kan anföras skäl för att förfarandet vid sådan utbyte eller sådan påskrift bör lagregleras. Denna fråga utreds vidare inom regeringskansliet.

Redan under övergångstiden mellan den 1 januari 1999 och utgången av år 2001 då euron och den svenska kronan kommer att gälla parallellt kan det finnas ett intresse bland svenska aktiebolag att ha aktiekapitalet bestämt i euro i stället för i kronor. Så kan det t.ex. för bolag som bildas under denna period framstå som lämpligt att aktiekapitalet och aktiernas nominella belopp bestäms i euro redan i samband med bildandet. Man undgår då en del praktiska problem i samband med övergången från kronor till euro. Även för andra bolag kan det ha ett visst värde att deras aktiekapital är angivet i euro; det är tänkbart att detta kan underlätta deras verksamhet på den europeiska kapitalmarknaden.

En svensk lagstiftning som ålägger svenska aktiebolag att redan under övergångsfasen ha aktiekapitalet bestämt i euro torde inte

vara förenlig med de principer som kommer att gälla för övergången till euro. Däremot torde något hinder av det slaget inte finnas mot en lagstiftning som tillåter svenska aktiebolag att under övergångsfasen fatta beslut om att aktiekapitalet skall vara bestämt i euro. Frågan om en sådan lagstiftning bör införas kommer att utredas inom regeringskansliet.

Det kan emellertid redan nu sägas att behovet av en lagstiftning som ger svenska aktiebolag en möjlighet att ange aktiekapitalet i euro måste vägas mot de svårigheter som lagstiftningen kan vara förenad med. En fråga som måste analyseras närmare i det sammanhanget är vilka förutsättningar som skall gälla för de enskilda bolagets beslut att gå över till euro. Aktiebolagsrätten bygger på principen att mycket ingripande beslut som rubbar rättsförhållandet mellan aktier kan fattas enbart med mycket kvalificerad majoritet. Mycket talar för att stämmobeslut om övergång från kronor till euro är av sådant slag. Detta kan medföra att sådana beslut i praktiken blir mycket svåra att genomföra om man inte inför särskilda majoritetsbestämmelser i lagstiftningen. En särskild lagstiftningsmodell är att aktiebolagen ges möjlighet att, utan att fatta något beslut om ändring beträffande befintligt aktiekapital, besluta om emission av nya aktier i euro. Följden av en sådan emission skulle emellertid bli att aktiekapitalet delvis skulle anges i kronor och delvis i euro. Detta innebär särskilda komplikationer, eftersom man då inte längre kan upprätthålla de hittills grundläggande principerna om att aktierna skall vara på lika belopp och att det skall finnas ett till beloppet bestämt aktiekapital.

En annan aspekt som också måste beaktas innan man tar ställning till frågan om svenska aktiebolag bör få ange aktiekapitalet i euro redan före år 2002 är det nära sambandet mellan aktiebolagsrätten och redovisningsreglerna. Det kan anföras skäl för att aktiekapitalet bör få anges i euro enbart då redovisningen upprättas i euro. Frågan om redovisning i euro behandlas i avsnitt 6.5.

Även om Sverige stannar utanför valutasamarbetet kan en del internationellt verksamma svenska aktiebolag förutsättas ha intresse av att aktiekapitalet i bolaget anges i euro. Även frågan om bolagen vid ett utanförskap bör ges en möjlighet att ange aktiekapitalet i euro kommer därför att analyseras närmare i Regeringskansliet. Vad gäller de särskilda frågeställningar som därvid bör behandlas kan hänvisas till vad som har angetts ovan i anslutning till frågan om aktiekapitalet under övergångsfasen. Frågan om aktiekapital i utländsk valuta behandlas av den sittande Aktiebolagskommittén.

6.5 Vid en Emu-anslutning måste svenska företag fr.o.m. år 2002 upprätta sin redovisning i euro

Övergången till en gemensam valuta får betydelse för företagens löpande bokföring och externa redovisning. Företagen måste förbereda sin redovisningsorganisation för den gemensamma valutan. En övergång till euro aktualiserar också vissa särskilda frågor av redovisningsteknisk art.

Ett generell redovisningsproblem är hur tillgångar och skulder som har anskaffats i utländsk valuta skall redovisas. Om förhållandet mellan valutorna på balansdagen är ett annat än vid anskaffningstillfället, uppkommer en kursvinst eller en kursförlust. Frågan om och i så fall hur en sådan kursdifferens skall redovisas får särskild aktualitet när de europeiska valutorna låses gentemot euron. En allmän uppfattning är att man vid låsningen skall behandla positiva och negativa differenser som realiserade intäkter respektive realiserade kostnader när det gäller monetära poster (exempelvis lånefordringar, obligationer och olika slag av derivatinstrument). Det råder dock fortfarande olika meningar om hur man i detta avseende bör hantera tillgångar och skulder som säkrar framtida transaktioner och är föremål för säkringsredovisning; i sådana fall kan det finnas fog för att inte omedelbart resultatföra differenserna. När det gäller icke-monetära tillgångar, exempelvis fastigheter i utlandet och aktier i utländska dotterföretag, redovisas kursvinster i allmänhet inte omedelbart. Kursförluster kan däremot redovisas när de uppkommer.

De redovisningslösningar som har skisserats ovan torde – med hänsyn till den utformning som svensk lag och svenska redovisningsrekommendationer i dag har – inte innebära några problem för svensk del. Inte heller när det gäller redovisningen av utländska dotterföretag i koncernredovisningen kan det antas att det uppkommer redovisningsproblem i förhållande till de regler och riktlinjer som finns; i vart fall torde antalet sådana problem vara begränsat. Det kan noteras att för finansiella företag gäller regler som medger redovisning i balansdagens kurs i större utsträckning än vad som är fallet för företag i allmänhet. För kreditmarknads- och värdepappersbolag regleras detta genom uttryckliga valutavärderingsregler och för försäkringsföretag genom regler som tillåter att placeringstillgångar värderas till verkligt värde.

En annan fråga är hur särskilda utgifter som uppkommer i samband med en övergång till en gemensam valuta skall behandlas i redovisningen. Det kan vara fråga om exempelvis utgifter för utbildning och för investeringar i nya datasystem. Starka skäl talar för att utgifterna normalt skall belasta resultatet när de uppkommer. Frågan om utgifterna får tas upp som tillgång för att fördelas över flera år bör provas enligt vanliga redovisningsregler.

En viktig fråga som måste besvaras inför ett svenskt deltagande i valutasamarbetet är från vilken tidpunkt det skall bli obligatoriskt respektive möjligt att upprätta års- och koncernredovisningar i euro.

Det kan till att börja med konstateras att vid ett svenskt deltagande måste alla svenska företag fr.o.m. räkenskapsåret 2002 upprätta sin redovisning i euro.

Frågan om vilken valuta som kan eller skall användas i redovisningen under övergångsfasen är mera vanskelig. Om lagstiftningen inte ändras, måste redovisningen under denna tid liksom i dag ske i kronor. En ändring i lagstiftningen som ålägger företagen att redovisa i euro redan under övergångsfasen torde inte vara förenlig med de principer som gäller för övergången till en gemensam valuta. Dessa principer torde däremot inte förhindra en lagstiftning som ger en möjlighet för de företag som så önskar att enbart redovisa i euro. Med en sådan lagstiftning skulle en del företag redovisa i kronor och andra i euro. Detta skulle leda till att redovisningarnas jämförbarhet minskar. Den skulle också kunna leda till olägenheter när uppgifter från redovisningen används för taxerings- och statistikändamål. Mot dessa olägenheter får vägas det intresse som framför allt internationellt verksamma företag kan ha av att redovisa i euro. Det är visserligen möjligt att företagens behov av att redovisa i euro kan tillgodoses genom att de officiella redovisningarna i kronor räknas om till euro. Detta torde emellertid gälla endast under förutsättning att sådana till euro omräknade redovisningar kan användas för publicering i samma omfattning som de officiella redovisningarna i kronor. Enligt EG:s redovisningsdirektiv får en årsredovisning publiceras tillsammans med revisionsberättelsen enbart om den har den form och den ordalydelse som har legat till grund för revisionsberättelsen. Det är mot den bakgrunden inte helt klart om EG-rätten medger att till euro omräknade redovisningar kan användas för publicering på samma sätt som de officiella redovisningarna. Frågan om redovisning i euro bör tillåtas under övergångsfasen kommer att provas vidare.

Om Sverige inte går med i valutasamarbetet, torde en del företag, särskilt sådana som är verksamma på den internationella kapitalmarknaden, komma att begära att redovisningen ändå får ske

i euro. Vad som ovan har sagts om möjligheterna att tillgodose behovet av redovisning i euro genom en omräkning av redovisningen gäller även här. Också i denna situation skulle givetvis en ordning där vissa företag redovisar i kronor och andra i euro medföra minskad jämförbarhet samt olägenheter i taxerings- och statistikhänseende. Även frågan om redovisning i euro vid ett utanförskap kommer att beredas vidare inom regeringskansliet.

6.6 Fordringar och skulder värderas enligt balansdagens kurs

De skattemässiga konsekvenserna av ett medlemskap i valutaunionen innebär att en konvertering till euro från kronor skall behandlas som valutakursförändringar generellt behandlas, dvs fordringar och skulder värderas enligt balansdagens kurs. Skattefrågorna redovisas mer utförligt i kapitel 4.

7 Den offentliga sektorn

För aktörerna inom den offentliga sektorn gäller, i likhet med aktörer i andra samhällssektorer, att problemidentifieringen avseende ett medlemskap i valutaunionen med nödvändighet måste bli relativt grov fram till dess att beslut fattas på ett antal centrala punkter. Framför allt gäller detta de tidpunkter som skall gälla för olika steg i anpassningsprocessen samt vilken grad av valfrihet som skall tillmätas olika parter, t.ex. skattskyldiga och bidragsberättigade, när det gäller val av valuta i kommunikationen med myndigheter under övergångsperioden. Av samma anledning är det i dagsläget svårt att i detalj identifiera vilka åtgärder som måste vidtas under olika faser av övergångsprocessen.

En stor och viktig del av de åtgärder som måste vidtas för att en anpassning till gemensam valuta skall vara möjlig berör informationssystem och ADB-stöd. Mot denna bakgrund har Statskontoret fått ett särskilt uppdrag att kartlägga IT-konsekvenser inom den offentliga sektorn vid en eventuell övergång till gemensam valuta. Detta uppdrag redovisas i sammandrag i avsnitt 7.9.

Om Sverige inte deltar i valutaunionen blir konsekvenserna för myndigheterna relativt marginella i förhållande till dagens situation. En sådan situation torde främst få effekt när det gäller finansiell verksamhet inom såväl staten som kommuner och landsting, i och med att lån och placeringar under dessa förutsättningar även kommer att kunna ske i euro.

En senareläggning av ett svenskt medlemskap i valutaunionen i förhållande till första möjliga datum, dvs. den 1 januari 1999, bedöms i princip medföra motsvarande konsekvenser som ett medlemskap redan vid detta datum. Den stora skillnaden förväntas avse förberedelsetidens längd; tiden för förberedelser kan komma att bli längre eller kortare än vid ett omedelbart medlemskap beroende på i vilket skede det blir klart att Sverige skall delta i unionen. En senareläggning av medlemskapet skulle dock innebära praktiska fördelar såtillvida att euroanpassningen inte skulle sammanfalla med åtgärderna inför millennieskiftet. Huruvida a

valutaunionen från början kommer att få ett fåtal eller ett större antal medlemmar bedöms inte heller ha någon avgörande betydelse för flertalet organisationer inom den offentliga sektorn. Mot denna bakgrund kommer i det följande i princip endast konsekvenserna vid ett eventuellt medlemskap att belysas.

7.1 Få organisationer har påbörjat ett mer ingående förberedelsearbete

Endast ett begränsat antal myndigheter har påbörjat ett mer konkret och omfattande förberedelsearbete med anledning av valutasamarbetet. Detta är i stor utsträckning betingat av den osäkerhet som råder när det gäller frågan om och tidpunkten för ett svenskt medlemskap i valutaunionen. Vissa myndigheter har ansett det vara svårt att inom givna resursramar prioritera analys- och utvecklingsarbete vars förutsättningar uppfattas som relativt oklara.

Riksrevisionsverket (RRV) är huvudman för det statliga betalningssystemet. Inom betalningsförmedlingsområdet pågår sedan någon tid diskussioner mellan RRV och andra aktörer på området, såsom Riksbanken, Riksgäldskontoret, Postgirot och olika banker. RRV är vidare leverantör av redovisningssystem till cirka 280 myndigheter. I verkets systemutvecklingsverksamhet beaktas såväl euro- som millennieskiftesproblematiken. Inom ramen för utvecklingsarbetet kontaktas och intervjuas olika systemanvändare. Riksgäldskontoret har utarbetat en strategi inför en eventuell konvertering av statsskulden till euro. Detta har redovisats i en särskild rapport till regeringen i oktober 1996. Vid Statistiska Centralbyrån (SCB) pågår förberedelser rörande sådana förändringar i den ekonomiska statistiken som förorsakas av de rapporteringskrav som EU ställer för inträde i valutaunionen. Detta innebär bl.a. krav på mer tillförlitliga uppgifter om den offentliga sektorns finanser. Inom Riksskatteverkets (RSV) organisation har arbetet med att inventera problem som kan förväntas uppstå vid ett eventuellt valutasamarbete pågått sedan våren 1996.

Inom den kommunala sektorn pågår ett analysarbete med avseende på de makroekonomiska och praktiska konsekvenser som ett eventuellt valutasamarbete bedöms medföra på regional och lokal nivå.

7.2 Stora informations- och utbildningsinsatser krävs

En förutsättning för att en anpassning till gemensam valuta skall fungera friktionsfritt är att varje offentlig myndighet i god tid är väl insatt i den problematik som ett eventuellt medlemskap i valutaunionen kommer att medföra för den egna organisationen. Samtliga aktörer inom den offentliga sektorn kommer dessutom att få en central roll när det gäller informations-spridningen i samband med införandet av euron. Det kommer att förutsättas att såväl statliga myndigheter som kommunala och landstingskommunala organ i sina kontakter med bl.a. allmänheten och företag på ett tidigt stadium kan lämna information och besvara frågor inom respektive ansvarsområde, vilket i sin tur förutsätter informations- och utbildningsinsatser inom de olika offentliga organen. Den mer allmänt inriktade informations-spridning som planeras (jfr kapitel 8) kommer inte att kunna vara tillräckligt detaljerad för att täcka alla de skiftande frågeställningar som kan tänkas uppkomma inom olika verksamhetsområden. Det kommer bl.a. att behövas pedagogiskt inriktad information som gör omläggningen begriplig, t.ex. för statistik-användare. Det kommer dessutom bli nödvändigt att i all beloppsrelaterad kommunikation under övergångsperioden ange vilket valutaslag som avses.

För samtliga delområden som berörs nedan finns ett behov av såväl intern som extern informations-spridning. De problem, behov och åtgärder som är förknippade med utbildnings- och informations-verksamheten är i stora delar likartade för samtliga verksamhetsområden, varför exemplifieringar i dessa delar endast görs i ett fåtal fall. Det står emellertid klart att personalutbildning och informations-spridning, vid sidan av juridiska, tekniska och administrativa åtgärder, utgör en av de mest centrala komponenterna i anpassningsarbetet till följd av ett eventuellt medlemskap i valutaunionen.

7.3 Budgetering, redovisning, redovisningssystem och revision måste anpassas

I offentlig verksamhet inleds budgeteringsfasen överlag långt före motsvarande verksamhets- och redovisningsperiod. I staten påbörjas budgetarbetet mer än ett år före det år budgeten avser. Budgetarna avseende det verksamhetsår då en redovisningsmässig övergång från svenska kronor till euro blir aktuell bör naturligt uttryckas i euro.

De grundläggande problem och åtgärdsbehov som sammanhänger med redovisning, ekonomi- och personaladministrativa system samt revision vid en övergång till gemensam valuta är i stora drag gemensamma för samtliga organisationer inom den offentliga sektorn. Redovisningskraven kommer att omfatta en ny måttenhet vilket innebär att redovisningssystemen måste anpassas, något som i sin tur kan komma att kräva ökade revisionsinsatser under övergångsperioden.

I samband med en övergång till gemensam valuta måste en genomgripande översyn av de ekonomiadministrativa regelverken göras och övergripande beslut fattas. Framför allt finns behov av tydliga beslut om hur och när redovisningen skall anpassas till euro samt för vilken tidsperiod historiska data skall konverteras till euro. Ett i någon mån liknande beslut fattades när staten övergick till kalenderår som redovisningsperiod.

När det gäller redovisningsmässiga krav och övergångsbestämmelser på detta område bör alla statliga myndigheter betraktas som en och samma redovisningsenhet. Detta skulle innebära att det inte kan förekomma någon valfrihet för enskilda myndigheter att välja i vilken monetär storhet redovisningen under övergångsskedet skall anges. Hela den offentliga sektorn bör samordnas i detta avseende med tanke på det omfattande informations- och transaktionsflödet mellan t.ex. staten och kommunsektorn.

En samlad bedömning leder fram till att staten och helst hela den offentliga sektorn bör använda svenska kronor i sin redovisning under övergångsperioden fram till dess att sedlar och mynt i euro tas i bruk. Övergången till euro i redovisningen bör vidare ske i samband med ett kalenderårsskifte.

Ovanstående slutsats baserar sig på dels att det för många myndigheter framstår som naturligt att använda kronor i redovisningen fram till dess att eurosedlar och euromynt existerar i fysisk bemärkelse, dels att det skulle ges rimlig tid för anpassningar av redovisningssystem och att detta arbete inte i lika hög grad som vid en tidigare övergång skulle sammanfalla med anpassningar som måste göras med anledning av millenniumskiftet. När det gäller organ som bedriver finansiell verksamhet inom stat och kommun och vars verksamhetsområde är integrerat med den finansiella sektorn torde emellertid utgångspunkten vara en annan. För de t

statliga Riksgäldskontoret gäller t.ex. att det snarast skulle underlättas om all statlig redovisning och övrig informationsöverföring (t.ex. avseende statistik, skatter m.m.) kom att avse euro redan från och med ett eventuellt svenskt medlemskap i valutaunionen (jfr kapitel 5).

Så länge fastställda redovisningskrav tillgodoses har offentliga organisationer rätt att välja redovisningssystem. Inom staten gäller dock att samtliga system – förutom att de skall uppfylla de grundläggande redovisningskraven – skall kunna lämna månadsvis information till den s.k. riksredovisningen som sammanställs av RRV. Mot bakgrund av den konkurrens som råder på marknaden åligger det de olika systemleverantörerna att tillförsäkra systemanvändarna det tekniska och konsultativa stöd som behövs för att aktuella redovisningskrav skall kunna uppnås. Vissa större systemutvecklare och -leverantörer torde redan idag ha en beredskap för såväl euro- som millennieskiftesproblematiken.

Beroende på vilka beslut som fattas angående om, hur och när övergången från nationell valuta till euro skall ske i redovisningsmässigt hänseende ställs olika krav på tillämpade redovisningssystem. Ett scenario innebärande att aktörerna inom den offentliga sektorn uteslutande använder kronor i sina redovisningssystem fram till ett visst datum ger upphov till betydligt mindre komplexa systemanpassningar än om systemen skall kunna såväl ta emot som lämna information i dubbla valutor under en övergångsperiod.

Rent tekniskt skiljer sig knappast ett utvecklingsarbete med anledning av en ny valuta från andra typer av systemanpassningar. I korthet gäller det bl.a. att specificera vilka krav som ställs på tillämpliga system, att utreda och analysera befintliga system och att utföra tekniska anpassningar för att så småningom påbörja testarbete och ombesörja "backup"-rutiner och systemdokumentation. För de organisationer som har egenproducerade redovisningssystem torde problemen med systemanpassningar bli såväl praktiskt som resursmässigt mest markanta. Inom staten är det endast ett mindre antal myndigheter som idag har egenproducerade redovisningssystem. Det problem som i praktiken torde bli mest betydande när det gäller anpassningar av redovisningssystem och andra ADB-baserade system är emellertid den befarade bristen på kvalificerad personal (jfr avsnitt 7.9).

En konkret problemställning som måste beaktas i det fortsatta systemanpassningsarbetet är hur inkommande fakturor som redovisas i en annan valuta än den som gäller i aktuellt redovisningssystem skall behandlas. En likartad frågeställning gäller en situation där enskilda löntagare önskar lön ebeked i annan valuta än

den arbetsgivaren tillämpar. Om informationen endast avser det saldo som betalas ut till den enskilde kan sannolikt betalningsförmedlaren ombesörja konverteringen. Ett annat praktiskt problem rör hur utgående balanser i svenska kronor skall överföras till euro.

På det revisionella området förutses inga egentliga problem förknippade med en övergång till gemensam valuta. Delar av revisionsresurserna kommer dock att behöva inriktas bl.a. mot de systemanpassningar som görs i samband med en eventuell övergång till euro.

7.4 Få problem förknippas med betalningsförmedling

Om Sverige blir medlem i valutaunionen kommer såväl svenska kronor som euro att kunna användas för elektroniska betalningar från och med inträdesdatum. Utgångspunkten är att ekonomiska aktörer fritt skall kunna välja i vilken valuta betalningstransaktioner skall utföras fram till den tidpunkt då den nationella valutan upphör att vara lagligt betalningsmedel. Detta innebär att även om den offentliga förvaltningen konsekvent redovisar sina finansiella transaktioner i en viss måttenhet under övergångsperioden så kan andra aktörer ställa krav på betalningsinformation i den andra måttenheten.

Det framstår som mycket sannolikt att betalningsförmedlarna (t.ex. Postgirot och bankerna) under den aktuella perioden kommer att tillhandahålla de tjänster som krävs för att såväl avsändare som mottagare av betalningar fritt skall kunna välja vilken valuta betalningsinformationen skall avse. Detta innebär att en betalning kan skickas från avsändaren i svenska kronor och via betalningsförmedlaren konverteras så att mottagaren får betalningen i euro, eller vice versa. Eventuella konverteringar utföras med andra ord i betalningsförmedlarnas egna system, vilket förenklar förfarandet avsevärt för avsändaren. Det kan dock krävas vissa åtgärder även hos betalningsförmedlarnas kunder (jfr avsnitt 5.6).

RRV är huvudman för det statliga betalningssystemet. I en lösning enligt ovan, dvs. när betalningsförmedlaren står för förekommande konverteringar, är RRV skyldigt att i nödvändig utsträckning anpassa det statliga betalningssystemet så att informationsöverföringen till betalningsförmedlaren fungerar även i den

nya miljön. Detta bedöms i dagsläget inte vara ett stort problem. En annan fråga som kan nämnas i detta sammanhang är att det frå n RRV:s sida finns önskemål om att kunna leverera data till RIX , Riksbankens clearingsystem, i svenska kronor under hela övergångsperioden.

När det gäller s.k. elektronisk handel är inte ovanstående resonemang tillämpligt i och med att det saknas en särskild förmedlare i betalningsprocessen. Frågor med anknytning till elektronisk handel måste utredas särskilt i det fortsatta förberedelsearbetet.

Om betalningsförmedlarna mot förmodan inte skulle tillhandahålla betalningsförmedlingstjänster kan den offentliga sektorn s aktörer själva omge sina betalningssystem med någon form av ”skal” som vid behov översätter inkommande eller utgående data till den valuta som tillämpas i de egna systemen. Detta innebär givetvis mer omfattande åtgärder för den offentliga sektorn s organisationer.

7.5 Stora mängder statistikuppgifter måste räknas om

Statistiska Centralbyrån, SCB, har till uppgift att samla, bearbeta och presentera nationell statistik. En mycket stor del av arbetet utförs med hjälp av ADB-system. Dessa system är, till skillnad från administrativa stödsystem, att betrakta som produktionsmedel. Systemens funktionssätt är avgörande för hur myndigheten utför sina uppgifter. Motsvarande gäller för de övriga myndigheter som berörs i detta och nedanstående delavsnitt.

När det gäller den nationella statistikproduktionen kan primärt tre problemområden med medföljande åtgärdsbehov urskiljas. Det första området avser behov av ny eller förändrad statistik för att belysa de förändringar i ekonomiskt beteende som kan tänkas uppstå vid övergångsprocessen. Det kan t.ex. röra sig om trender i olika statistikserier till följd av att rörligheten mellan medlemsländerna ökar men också engångseffekter såsom tillfällig ökning i den privata konsumtionen under inväxlingsperioden när hushållen s sedelstock och kanske även svarta pengar omsätts. Dessa och liknande effekter kan behöva kartläggas och i möjligaste mån beräknas för att tidsserier och modeller för att beräkna olika typer av index, t.ex. byggnadsindex och sysselsättningsindex, skall bli rättvisande.

Ett annat problemområde gäller statistik som kommer att behöva förändras därför att det hittillsvarande underlaget försvinner. Detta gäller i första hand betalningsbalansstatistiken och delar av national- och finansräkenskaperna. Här gäller att nya statistikkällor måste definieras.

Det tredje området är tämligen omfattande och rör all statistik som innehåller uppgifter i kronor eller ören. Hit hör – förutom ekonomisk statistik, löne- och inkomststatistik etc – även stora delar av miljö-, jordbruks-, och socialförsäkringsstatistiken. I ett övergångsskede kommer det att uppstå problem med statistikkvaliteten i den mån företag och andra uppgiftslämnare fritt får välja i vilken valuta informationen skall avges. Blanketter och vägledningarna måste i så fall ändras så att uppgifter kan lämnas i båda valutaslagen. Risken för felrapportering ökar därmed, vilket i sin tur medför ökad resursåtgång för uppgiftsgranskning och kvalitetskontroll.

SCB hämtar i stor utsträckning uppgifter till sin statistik från andra myndigheters administrativa register. Omläggningen av dessa register till euroredovisning borde optimalt sett samordnas med SCB:s övergång för att undvika resurskrävande konverteringar, alternativt ske enligt ett i förväg fastställt schema.

Metoden för omräkning av olika tidsserier från svenska kronor till euro är tämligen trivial. Att utföra omräkningar av alla statistiska serier i databaser m.m. innebär emellertid ett omfattande arbete. Nämnas kan att de centrala statistikdatabaserna som administreras av SCB innehåller cirka 12 miljarder uppgifter. Dessa uppgifter utgör endast en tredjedel av SCB:s totala statistikproduktion.

Liknande problem som har berörts ovan gäller även för exempelvis Konjunkturinstitutets prognosverksamhet samt Tullverket's handelsstatistik. När det gäller handelsstatistiken kommer Sverige i egenskap av medlem i tullunionen att vara ålagd att tillgodose EU:s krav, oberoende av om ett medlemskap i valutaunionen blir aktuellt eller ej.

7.6 Skatte-, uppbörds- och exekutionsverksamhet ställs inför höga krav

Om Sverige blir medlem i valutaunionen kan större företag och andra uppgiftslämnare vid olika tidpunkter under övergångsperio-

den komma att ställa krav på fullgörande av betalningar, redovisning etc. i euro, givet att det inte fattas beslut som innebär restriktioner i dessa avseenden. När det gäller krav på betalningstransaktioner i såväl euro som kronor till och från beskattningssystemet torde detta kunna tillgodoses utan större svårigheter, givet att konverteringen av valuta ombesörjs av betalningsförmedlaren på motsvarande sätt som förmodas gälla för övriga delar av förvaltningen. Att i Riksskatteverkets system och beskattningsregister bokföra betalningsbelopp direkt i euro bedöms inte vara möjligt förrän all beloppsinformation i övrigt i dessa register har konverterats till euro, vilket kan ske först efter omfattande systemanpassningar.

När det gäller annan beloppsmässig redovisning än betalningsinformation, exempelvis deklARATIONER, kontrolluppgifter och skattsedlar, skulle eventuella krav på redovisning till och från skattemyndigheten i såväl euro som kronor bli betydligt svårare att tillgodose än när det gäller betalningstransaktioner. I korthet kan nämnas att relevanta ADB-system måste anpassas och eventuellt dubbleras för att två valutor skall kunna hanteras parallellt. Belopp som hanteras i euro måste kunna konverteras till kronor vid rapportering till bokföringssystemen, givet att dessa avser kronor under hela övergångsperioden. Såväl elektroniska som manuell a deklARATIONSBLANKETTER, anvisningar, handledningar etc. måste anpassas till att avse två valutor. Risken för fel i uppgifterna ökar vid dubbel valutahantering, vilket medför behov av ökad kvalitetskontroll. Sammanfattningsvis kan konstateras att en situation där skatteförvaltningen skulle ha beredskap att under en treårsperiod kunna såväl avge som inhämta beloppsmässig information i både kronor som euro ställer mycket höga krav på förberedelse och anpassningar och skulle medföra stora kostnader. Ett sådant servicekrav kan inte bedömas som rimligt och bör därför avvisas.

Om staten i stället reglerar vilken storhet som skall användas i kommunikationen med uppgifts- och skattskyldiga under övergångsperioden blir situationen givetvis en annan. Mycket talar för att enbart svenska kronor i så fall bör användas under den första övergångsperioden fram till dess att sedlar och mynt i euro kommer i omlopp. Sannolikt skulle RSV i detta fall inte behöva genomföra några större anpassningar inför startdatumet 1 januari 1999 eller ett eventuellt senare datum. Resursåtgången för omläggningsen blir avsevärt mindre om de skattskyldiga får anpassa sig efter skatteförvaltningen i stället för vice versa.

Samtliga regelverk som styr beskattningsverksamheten och allt administrativt stöd, blanketter, anvisningar etc., har utformats med utgångspunkten att svensk valuta skall tillämpas. Beloppsuppgifter förekommer i stor omfattning. En omställning till annan valuta kommer att kräva lång förberedelsestid för omarbetning av olika regelverk, rutiner och stödsystem. Denna anpassning är inte bara en fråga om att omvandla angivna beloppsförekomster efter en given kurs. Den förmodade kursdifferensen mellan euro och svenska kronor vid den tidpunkt då växelkursen låses kommer med all sannolikhet vara sådan att ett belopp omräknat till euro inte utan vidare kan användas i det sammanhang eller på samma sätt som gällde när beloppet uttrycktes i kronor. Innebörden av detta är att en anpassning även kommer att avse modifiering av vissa beskattningsregler, vilket i hög grad komplicerar omställningen. Som exempel kan nämnas grundavdraget samt alla belopp som avrundas till närmast hela tiotal, hundratal eller tusental kronor. Frågor som sammanhänger med de legala aspekterna på beskattningsområdet har berörts mer ingående i kapitel 4.

I skattemyndighetens register kan beloppsuppgifter inte registreras i två valutor samtidigt. Vidare måste vald valuta tillämpas fullt ut inom ramen för systemens databaser, oavsett skattskyldig, skatteslag eller beskattningsår. Mot denna bakgrund bör alla registerförda valutor i skattemyndighetens register konverteras till euro vid ett och samma tillfälle, dvs. för samtliga skattskyldiga och skatteslag först år 2002. Detta medför bl.a. att det inom ramen för befintliga system i princip är ogörligt att särbehandla vissa skatteslag, t.ex. mervärdesskatt, vilket har diskuterats med motiveringen att det kan finnas skatteslag som kräver större EU-anpassning än de som rör direkt skatt och vilka medlemsländerna helt kan styra. Alternativet är att konstruera nya parallella system för beskattningsverksamheterna, vilket bedöms vara ytterst kostsamt. Nämnas kan också att det s.k. skattekonstosystemet som planeras tas i drift den 1 januari 1998 bygger på en samordnad redovisning med gemensam deklaration för preliminär skatt, slutlig skatt, arbetsgivaravgift och mervärdesskatt.

Flertalet av kronofogdemyndighetens system klarar redan idag hantering av olika valutor. Vissa anpassningsåtgärder, exempelvis avseende decimalhantering, kommer ändå att behöva vidtas inför en övergång till gemensam valuta, men i relation till skatteförvaltningen bedöms dessa problem vara tämligen små.

De generella problemställningar som har berörts ovan gäller i princip även för Tullverkets uppbörds- och expeditionsverksamhet. När det gäller ADB-system är bilden emellanåt mindre komplex än

---

vad som är fallet för skatteförvaltningen i och med att det framför allt är det s.k. Tulldatasystemet som måste anpassas. De åtgärder som skall vidtas gäller främst övergången till decimaler i systemen, men givetvis även bearbetning av såväl manuella som elektroniska deklarationsblanketter samt genomgång av föreskrifter, anvisningar etc. På motsvarande sätt som för skatteförvaltningen gäller att en situation innebärande valfrihet för de tullskyldiga att välja valuta i kommunikationen med myndigheten under övergångsperioden ställer krav på omfattande anpassningar redan inför ett eventuellt medlemskap, medan hantering enbart i svenska kronor under övergångsperioden bedöms medföra säkrare hantering samt ge längre tid för planering och förberedelser.

7.7 Socialförsäkringsadministrationen ställs i liknande situation som skatteväsendet

Inom socialförsäkringsområdet utförs många beräkningar med anknytning till det s.k. basbeloppet. Detta gäller t.ex. hela pensionssområdet samt vissa bidrag. En eventuell övergång till euro kommer därför att behöva föregås av ändringar i alla relevanta förmånsförfattningar och Riksförsäkringsverkets (RFV) egen författningssamling samt i blanketter, manualer, broschyrer etc (jfr kapitel 4). De mest omfattande åtgärderna bedöms dock vara relaterade till ADB-systemen, vilka bl.a. måste anpassas till decimal- och avrundningshantering. Några mer specifika åtgärder rör anpassning av beloppsgränser i tandvårdsförsäkringen, omförhandlingar av läkemedelspriser och övergångsregler avseende det s.k. högkostnadsskyddet.

RFV:s ADB-system är omfattande och tämligen komplexa. Dagens socialförsäkringssystem innehåller cirka 7 500 program eller 6 miljoner programrader, och för att veta hur många av dessa program som hanterar olika typer av belopp måste en djupare analys av samtliga programrader genomföras. Vidare måste det utredas vilka delar av systemen som måste ändras samtidigt och vilken metod som är lämpligast att tillämpa. I dagens system lagras endast uppgifter som avser hela kronor. Vid en övergång till beloppsangivelser i euro och cent krävs fler tecken vid lagring och utskrift. Vid sådana förändringar måste samtliga program som använder en viss lagrad beloppsuppgift ändras samtidigt. Antalet program som använder samma data uppgår ibland till flera hundra. Att ändra så många program vid samma tidpunkt kräver noggranna tester. Att samtidigt genomföra nödvändiga anpassningar i transfereringssystemen både med avseende på millennieproblematiken och valutaövergången bedöms vara förenat med betydande problem.

Flera av de problem och åtgärdsbehov som behandlas ovan i avsnittet om skatteförvaltningen kan överföras på socialförsäkringsadministrationen. Även på detta område gäller att det inte kan anses rimligt att ha serviceberedskap för att hantera både euro och svenska kronor under övergångsperioden.

7.8 Omfattande anpassningar krävs i beräkningssystemen m.m.

Olika typer av beräkningssystem kommer sannolikt att kräva omfattande förändringsarbete för att möjliggöra en övergång till euro. Exempel på ett sådant beräkningssystem är Centrala studiemedelns studiemedelssystem. Enbart detta system består av cirka 200 delsystem. Ett annat exempel är det s.k. kommunavräkningssystemet som används för utbetalning av kommunalskatte och statsbidrag till kommuner och landsting. Det består av ett utbetalningssystem och ett beräkningssystem som sammanhänger med regelverken. Problem och åtgärdsbehov som är relaterade till beräkningssystem i allmänhet behandlas inte vidare i detta sammanhang, men frågan bör på ett tidigt stadium uppmärksammas i det fortsatta förberedelsearbetet.

Ett problemområde som i synnerhet berör kommuner och landsting är hanteringen av kontanta medel sedan eurosedlar och euromynt har satts i omlopp. För kommunernas del hanteras kontanter idag främst inom barnomsorg och skola, vård och omsorg samt kultur och fritid. Dessutom finns olika typer av automater, t.ex. parkeringsautomater, samt förvaringsboxar etc. med myntinkast. För landstingens del hanteras kontanta medel bl.a. vid öppenvårdsmottagningar och inom kollektivtrafiken. I staten förekommer kontanta transaktioner i mer begränsad omfattning, t.ex. i samband med entréavgifter vid museer och vid utfärdande av olika handlingar.

De åtgärder som måste vidtas i dessa fall skiljer sig knappast från dem som gäller inom handeln, förutom att den relativt sett ringa skalan på betalningstransaktionerna i flera fall sannolikt kan motivera enklare lösningar inom den offentliga sektorn än inom handeln. I grova drag handlar det om att byta ut eller bygga om myntautomater samt att ombesörja att växlings- och betalningskassor kan hantera dubbla valutor. En ytterligare möjlighet är att i större utsträckning utnyttja elektroniska betalningsmedel, s.k. "smart cards". Även om Sverige skulle bli medlem av valutaunionen redan den 1 januari 1999 är tiden för förberedelser tämligen lång till dess att euron finns i omlopp, vilket bidrar till att dessa anpassningar inte bedöms medföra några större problem.

För att en eventuell övergångsprocess skall fungera friktionsfritt krävs långtgående samordning och samverkan såväl inom som mellan samhällssektorer. Ett uppenbart skäl är att olika aktörer måste kunna kommunicera med varandra under övergångsperioden,

oavsett i vilken valuta värdeuppgifter uttrycks. Inom den offentliga sektorn finns samordningsbehov inom t.ex. statistik- och prognosområdet samt när det gäller skatteförvaltningen i relation till aktörer som beräknar skattepliktiga förmåner.

7.9 IT-konsekvenser inom den offentliga sektorn analyseras

Regeringen beslutade den 14 november 1996 att Statskontoret skulle analysera IT-konsekvenser inom den offentliga sektorn vid ett eventuellt införande av gemensam valuta (Fi96/4656). Uppdraget avrapporterades den 2 december 1996 (dnr 449/96-5). Underlaget för rapporten utgörs av intervjuer med företrädare för ett antal myndigheter och banker samt Svenska Kommunförbundet. I detta avsnitt görs ett kort sammandrag av Statskontorets rapport.

När det gäller en eventuell euroanpassnings inverkan på statliga IT-system förefaller huvudproblemen främst finnas i äldre tillämpningar i stordatormiljö. Anledningen är att det är resurskrävande att manuellt gå igenom tusentals äldre och bristfälligt dokumenterade datafiler i gamla programspråk. Även i tämligen nya program och förhållandevis öppna miljöer finns problem. En konsekvens av euroanpassningen kan bli att sedan länge planerade generationsskiften förskjuts i tiden.

Den erforderliga anpassningen av IT-systemen, dels till en ny valuta, dels under en viss period till dubbla valutor, skulle kunna genomföras antingen genom att renovera befintliga system eller genom att bygga upp nya. En tredje möjlighet är att tillämpa en s.k. skalmodell, vilket innebär att systemen förses med konverteringsmoduler för in- och utgående data.

De resurskonflikter, både ekonomiska och personella, som uppstår i och med systemförändringarna, kommer att leda till att myndigheterna måste nedprioritera annan verksamhet. Det handlar inte bara om problem med anknötning till nedprioritering av den vanliga verksamheten utan också om störningar av mer tillfällig natur, t.ex. driftsstopp.

Ingen myndighet har uppskattat kostnader eller tidsåtgång för anpassningar som måste genomföras om Sverige inte går med i valutaunionen 1999. Några myndigheter har dock specificerat vilka följder man förväntar sig av ett sådant beslut:

- Myndigheterna får en ny främmande valuta att hantera, samtidigt som andra valutor försvinner i och med att andra länder går över till euro.
- Euro kommer inte att vara bara en utländsk valuta bland andra utan kommer att inta en särställning. Av konkurrensskäl måste banker och näringsliv hantera euro på ett annat sätt än andra valutor, vilket kan få direkta och indirekta återverkningar för myndigheterna.
- En del omräkningar måste göras i t.ex. rapporter till och från EU.

För flera myndigheter, däribland framför allt CSN och RFV, gäller att man har ett krav på att hålla historiska data levande. För CSN:s del handlar det om lånestocken på 95 miljarder kronor, och för RFV:s del om inkomstutgifter för pensionsberäkning. Antingen måste systemen klara av att hantera dessa data i kronor medan övriga uppgifter är i euro eller också måste alla gamla data konverteras till euro. Både CSN och RFV inhämtar historiska uppgifter från andra myndigheter, varför ett gemensamt synsätt vad gäller lagring av historiska data måste råda.

7.9.1 Omfattande ändringar kommer att krävas i IT-system m.m.

Myndigheternas system skiljer sig så mycket åt att det är svårt att säga något generellt om behovet av anpassningar av IT-systemen och om vilka problem som kan komma att uppstå. För standardsystem, såsom ekonomi- och personalsystem, är likheterna myndigheterna emellan dock så stora att samordningsvinster borde kunna uppnås. Vad som också kan sägas är att det hos samtliga myndigheter kommer att krävas stora utvecklingsinsatser de närmaste åren, i synnerhet som euroanpassningen i tiden sammanfaller med tusenårsskiftet och i flera fall större systembyten. Detta är för övrigt ett problem inte bara för myndigheterna utan även för den finansiella sektorn och det privata näringslivet i hela Europa. Bristen på kompetent personal för systemutveckling kommer att bli uppenbar, i synnerhet när det gäller programmeringsspråk som är gamla eller på annat sätt upplevs som udda.

Det är troligt att enbart tusenårsomställningen kommer att tvinga myndigheter och regering att under de närmaste åren ha en låg ambitionsnivå vad gäller nya IT-tillämpningar. En mer eller mindre

parallell valutaomställning kommer att drastiskt skärpa prioriteringskraven. Dessvärre kan man inte räkna med storskalet fördelar; det går inte att göra valutaomställningar när man bearbetar programmen för att göra årtusendeomställningar. Ju längre den offentliga förvaltningen väntar med sin nödvändiga upphandling desto dyrare riskerar den att bli.

Det finns farhågor som rör praktiska problem vid den slutgiltiga systemkonverteringen till euro. Eftersom många myndigheter anlitar samma systemförvaltare för sin databearbetning uppstår en flaskhals, eftersom systemförvaltaren omöjligt kan klara av att konvertera alla dessa system vid samma tidpunkt.

Olika lösningar för hur systemkonverteringen praktiskt skall gå till har diskuterats. Det framstår som osannolikt att ett speciellt konverteringsprogram skulle kunna konstrueras som, liksom ett antivirusprogram, letar rätt på den information som behöver ändras och sedan utför ändringen. Däremot skulle vissa samordningsfördelar förmodligen kunna uppnås med gemensam upphandling och förarbete bl.a. inför konstruktion av s.k. skal för att förse aktuella system med konverteringsmoduler för in- och utgående data.

Ett problem är att det vid växling fram och tillbaka mellan valutorna kan uppstå skillnader i belopp och frågan uppstår hur många decimaler som skall användas i beräkningar. Om beloppen sålunda inte alltid överensstämmer, kommer avstämningsproblem att förekomma där restposterna samlas.

Ett annat problem är att beloppfälten i samtliga system som idag inte hanterar decimaler måste expanderas. För det fall en myndighet i sina system skall ange belopp i båda valutorna parallellt behöver också fälten expanderas, både för att göra plats för belopp och angivelse av valutaslag. Även om endast en valuta används måste valutaslag anges under övergångsperioden.

Det kan finnas ett stort behov av både tids- och innehållsmässig samordning på många plan bl.a. för att vinna tid, för att driva på förändringen i sig samt för att undvika myndighetsspecifika lösningar med olika ambitionsnivåer vid olika tidpunkter. Det finns emellertid olika hinder för samordning. Ett sådant är tidsbrist, dvs. om förberedelsearbetet påbörjas alltför sent. En annan gräns för samordningen sätts av att det finns stora skillnader mellan de myndighetsspecifika IT-miljöerna, främst vad avser egenutvecklade system.

7.9.2 De IT-relaterade kostnadskonsekvenserna

är osäkra

De IT-relaterade kostnaderna är av flera olika slag. Det rör sig för det första om grundläggande analysarbete, systemeringsarbete, programmeringsarbete o.d. Vidare skall regelverk utarbetas, blanketter anpassas osv. En viktig del av kostnaderna är att hänföra till insatser på informations- och utbildningsområdet.

För de flesta myndigheterna har förberedelserna inte kommit tillräckligt långt för att en övergripande kostnadsbild skall vara möjlig att skapa. Det finns dock några myndigheter som har gjort uppskattningar av vad en euroanpassning skulle kunna kosta. Riksgäldskontoret har gjort en beräkning som landar på 40 miljoner kronor. Riksskatteverket uppskattar kostnaden till mellan 50 och 150 miljoner kronor. Dessa kostnadsberäkningar är grova och innehåller alla slags kostnader. De ger likväl en viss uppfattning om kostnadskonsekvenserna. Generaltullstyrelsen uppskattar sina kostnader för de rent tekniska anpassningarna till 4-5 miljoner kronor.

Det finns behov av att ytterligare analysera euroövergången s konsekvenser. En sådan analys bör omfatta en bredare och fördjupad beräkning av ett större antal myndigheters kostnader under olika skeden av övergångsperioden. Vidare bör gemensamma kravspecifikationer och preciserade tidplaner tas fram avseende åtgärder för olika myndigheter under övergångsperioden. Automatiseringsmöjligheter i euroanpassningen bör också analyseras.

7. 10 Kostnaderna får i huvudsak finansieras inom givna budgetramar

Omfattningen av de resurser som kommer att krävas inom den offentliga sektorn för att relevanta anpassningsåtgärder skall kunna vidtas i tid beror både på vilka beslut som fattas och i vilket skede de fattas. Principiellt kan sägas att ju förr beslut fattas, desto lägre blir anpassningskostnaderna. Dels får organisationerna längre tid för planering och förberedelser, dels kan det finnas möjlighet att samordna åtgärderna med andra översyner, analyser och anpassningar som ändå skulle företas. Om man betraktar den offentliga sektorn isolerad från övriga samhällssektorer och bortser från andra faktorer än strikt finansiella kan man något förenklat säga att det minst kostsamma alternativet tycks vara en situation där hela den

offentliga sektorn använder svenska kronor i sina egna system under hela övergångsperioden fram till dess att eurosedlar och euromynt sätts i omlopp samt att i princip all beloppsmässig kommunikation sker i svenska kronor under denna period. I en sådan situation skulle endast mycket begränsade anpassningsinsatser krävas inför den 1 januari 1999 (eller ett något senare inträdesdatum) och nödvändiga ADB-anpassningar skulle inte heller i så hög grad sammanfalla med anpassningarna inför millennieskiftet.

Huruvida den rakt motsatta situationen, dvs. att euro skall tillämpas i samtliga system och i all kommunikation i hela den offentliga sektorn från och med inträdesdatum, blir mer eller mindre resurskrävande än en situation där olika organisationer och intressenter fritt får välja vilken valuta som skall användas går ännu inte att uttala sig om. Givet att beslut om förutsättningarna fattas i ett tidigt skede i förhållande till inträdesdatum bör dock det första alternativet vara att föredra från kostnadssynpunkt. En fördyrande faktor att beakta i samtliga alternativ är bristen på personal och konsultstöd med IT/ADB-kompetens inför och kring sekelskiftet.

Oberoende av hur och när en eventuell anpassning till gemensam valuta kommer att ske i praktiken står det klart att vissa organisationer inom den offentliga sektorn kommer att träffas av betydande kostnader i samband med övergången. Samtidigt framstår anpassningsproblemen för den genomsnittliga förvaltningsmyndigheten som hanterbara inom givna resursramar. Man skulle därför kunna tänka sig att eventuella kostnader i anslutning till en euroanpassning behandlas på ungefär motsvarande sätt som inför EU-anslutningen, nämligen enligt principen att tillkommande kostnader hanteras inom ramen för givna resurser förutom i de fall där det klart kan påvisas särskilda skäl för att extra resurser skall tillskjutas. Dessa frågor bör behandlas i samband med den ordinarie budgetprocessen.

Sammanfattningsvis finns det mycket som talar för att – om Sverige blir medlem i valutaunionen – den offentliga sektorn bör använda svenska kronor i sina egna system under hela övergångsperioden fram till dess att sedlar och mynt i euro sätts i omlopp, samt att i princip all beloppsmässig kommunikation sker i svenska kronor under denna period.

8 Euron och medborgarna

En viktig del av förberedelserna inför ett eventuellt deltagande i valutaunionen tar sikte på att kartlägga såväl medborgarnas generella som särskilda gruppers specifika behov i samband med en övergång till en gemensam valuta samt att informera medborgarna om konsekvenserna av riksdagens kommande beslut i frågan. Oavsett om Sverige kommer att delta i valutaunionen eller inte kommer medborgarna att påverkas.

Även i en situation där Sverige står utanför valutaunionen påverkas såväl den finansiella sektorn som näringsliv och handel i Sverige på ett sätt som är av betydelse för medborgarna. Allmänheten kan förväntas komma i kontakt med euron och se effekterna av det europeiska valutasamarbetet genom det svenska EU-medlemskapet och den gemensamma marknaden, med samarbete och handel över gränserna. En ökad konkurrens kan förväntas leda till ökad prispress också på varor vilka säljs i ett land som inte deltar i valutaunionen. Vidare kan det tänkas att en viss del av detaljhandeln i större städer och i turisttäta områden kommer att ange priser även i euro. Framförallt i gränstrakter är det troligt att euron kommer att förekomma som betalningsmedel. Privatpersoners sparande och investeringar i europeiska valutor kommer att påverkas av ett europeiskt valutasamarbete. Svensk detaljhandel räknar med en ökande tillströmning av turister med valuta i eurosedlar och -mynt. Detta gäller inte minst gränsområden och större städer. Genom en utveckling av den inre marknaden kommer dessutom svenska konsumenter att i ökad omfattning möta erbjudanden från utländska företag. Det gäller inte minst den gränsöverskridande handeln som t. ex. postorderförsäljning. Den svenska konsumenten kommer således att konfronteras med en gemensam europeisk valuta även om Sverige inte ansluter sig till valutaunionen.

Om Sverige ansluter sig till valutaunionen blir förändringarna mer påtagliga för medborgarna i deras egenskap av konsumenter. Detta manifesteras ytterst i att sedlar och mynt kommer att bytas ut

och euron blir ett giltigt betalningsmedel i Sverige. I ett övergångsskede kommer båda valutorna att gälla som betalningsmedel. Övergången till en ny valuta kommer att få effekter på allmänheten på många sätt. Exempelvis kommer medborgarnas kontakter med den finansiella sektorn frågor om lön, betalningar, lån, sparande, försäkringar, värdepappershandel m.m. att påverkas.

Införandet av en gemensam valuta medför sannolikt förbättrade möjligheter till prisjämförelser. Detta kan förväntas pressa priserna åtminstone på sikt. Samtidigt innebär övergången – med nya tekniska lösningar, dubbel valuta hantering, ökat informationsbehov etc. – kostnader som kan leda till tillfälliga prishöjningar.

8.1 Såväl myndigheter som näringsliv har ansvar för informationen

Informationsfrågan hör samman med frågorna om och när Sverige kommer att delta i valutaunionen samt om övergångstiderna. Allmänheten måste informeras om varför det skapats en valutaunion samt vad EMU och den nya valutan kommer att innebära. Omfattningen av informationen beror självklart på om Sverige kommer att ansluta sig till valutaunionen eller inte.

Medborgarna kommer på nästan alla områden att beröras av införandet av den gemensamma valutan. Under en övergångstid kommer det att uppstå problem för konsumenterna att förstå och tolka priser, ersättningsnivåer och löner som uttrycks i den nya valutan. Allmänheten måste således informeras om vad övergången till euro innebär, så att svårigheten att hantera den nya valuta mildras. Denna inlärningsprocess bör i huvudsak vara avslutad i samband med att sedlarna och mynten i euro införs. Införandet av euron måste också kombineras med åtgärder som tar sikte på bl.a. uppföljning av prisutvecklingen inom handeln och den finansiella sektorn.

För att möta konsumenternas behov av information kommer det under en övergångsperiod att krävas att konsumentorganisationer, finansiella institut, handel samt berörda myndigheter har tid och kunskaper att besvara frågor. Dessa organ bör förbereda sig för att på ett tidigt stadium kunna lämna information och besvara frågor inom respektive ansvarsområde. Detta förutsätter informations- och utbildningsinsatser inom de olika organen.

En ny valuta kommer att medföra ett särskilt informationsbehov såvitt gäller finansiella tjänster. Informationsbehovet kommer, t.ex.

i fråga om kapitalförsäkringsbrev och andra värdehandlingar där valutan är angiven i kronor, att kvarstå under en längre tid. Det är viktigt att klargöra att dessa handlingar fortfarande är giltiga. Det är således angeläget att näringslivet tar sitt ansvar när det gäller informationsinsatserna och genomför nödvändig utbildning m.m. . Detta gäller inte minst den finansiella sektorn. Huvudansvaret för informationen om euro i samband med försäljning av varor och tjänster måste vila på näringslivet.

8.2 Två valutaslag under en övergångstid

Sedlar och mynt i euro skall finnas rent fysiskt senast den 1 januari 2002. Vid toppmötet i Dublin i december 1996 rådde enighet om att det för närvarande inte är möjligt att bestämma den exakta tidpunkten för starten av övergången. Från bl a detaljstadiet har framförts synpunkten att den 1 januari 2002 vore en olämplig tidpunkt och att t.ex. den 1 oktober 2001 vore att föredra i stället.

Under den andra övergångsperioden, på som längst sex månader, kommer euro att föreligga i sedlar och mynt parallellt med den nationella valutan. Det finns fördelar och nackdelar med såväl en lång som en kort övergångsperiod. Fördelar med en längre period (sex månader) är bl.a. att eventuella tekniska problem med ombyggnad av bankomater etc. kan lösas och att det finns tid att växla in svensk valuta. På den negativa sidan finns t.ex. höga kostnader som en följd av dubbel valutahantering, eventuella avtalstolkningsproblem för avtal som träffas under övergångsperioden etc. På såväl detaljist- som konsumentensida är man emellertid ense om att alla som berörs av den nya valutan har fördel av en så snabb övergång som möjligt. Eftersom hanteringen av dubbla valutor är kostsam och ytterst drabbar konsumentkollektivet är det bättre med en så kort övergångsperiod som möjligt. För att minska konsumenternas kostnader är det därför nödvändigt att den svenska kronan försvinner relativt snabbt. Praktiskt kan detta ske genom en rätt för handeln att lämna växel enbart i euro. Periodens längd bör dock givetvis bestämmas med hänsyn till att de praktiska arrangemangen för företag och konsumenterna skall kunna fungera.

Principiellt talar mycket för att inväxlingskostnader bör vara synliga genom en avgift. En avgiftsbeläggning av inväxlingen av kronor under övergångstiden med dubbla valutor skulle emellertid kunna äventyra allmänhetens förtroende för att den svenska kronan och euron är likställda. Med hänsyn härtill vore det en fördel om

inväxlingen under övergångsperioden kunde ske utan en särskild avgift i samband med varje enskild växlingstransaktion. Behovet av inväxling kommer att finnas i en mycket bred krets. För att underlätta en smidig övergång torde därför betalningsförmedlarnas växlingskostnader kunna spridas över hela kundkollektivet på annat lämpligt sätt än en avgift vid varje växlingstillfälle. Någon statlig subvention e.d. för att täcka växlingskostnaderna bör inte införas. Även efter övergångstidens slut är det från konsumentens synpunkt viktigt att säkerställa att samtliga medborgare har en reell möjlighet att växla in den gamla valutan.

8.3 Priserna måste anges i euro senast 1 januari 2002

Prisinformation regleras i Sverige huvudsakligen genom prisinformationslagen (1991:601). Om Sverige ansluts till valutaunionen kommer all prisinformation att beröras. I samband med att sedlar och mynt i euro införs, dvs senast den 1 januari 2002, bör också prisinformation ges i euro. Det har ibland hävdats att dubbel prisinformation under en längre tid är en självklar konsumenträttighet. Av pedagogiska skäl samt för att göra det möjligt för konsumenterna att kontrollera att en övergång till euro inte leder till omotiverade prishöjningar är det viktigt att konsumenterna kan jämföra europriserna med de gamla priserna i svenska kronor. Vissa former av dubbel prisinformation i detaljhandeln kan emellertid få negativa konsekvenser för konsumenterna. Antalet prisuppgifter med dubbel prismärkning på hyllkanter och varor i detaljhandeln kan i vissa fall bli mycket stort, något som kan verka mer förvirrande än upplysande. Detta talar för att man bör välja en lösning för prisinformation som begränsar antalet prisuppgifter till det absolut nödvändigaste. Jämförpriset behöver t.ex. endast anges i en valuta. En möjlighet, vad beträffar den del av övergångsperioden då sedlar och mynt finns i euro, kan vara att på hyllkanten ge information om priset i euro, medan prisinformationen i svenska kronor lämnas på annat sätt. Som nämnts tidigare är det angeläget att informations- och inlärningsprocessen avseende övergången till euro har kommit långt när sedlar och mynt i euro börjar cirkulera.

Informationsfrågan måste ställas i ljuset av kostnadsaspekten; ju längre tid allmänheten behöver dubbel prisinformation, ju mer kostsam blir hanteringen. Detta gäller främst dubbel prisinforma-

tion på hyllkanter och varor. En stor del av kostnaderna är emellertid investeringskostnader av engångskaraktär. I syfte att hålla nere höga kostnader för dubbel prisinformation torde således billigare lösningar än hyllkantsmarkering kunna användas. Det finns olika alternativa sätt att lämna prisinformation i både euro och svenska kronor. Inom näringsidkarkretsar finns det idéer om att under övergångstiden tillhandahålla konsumenterna någon typ av omräknare i affären som ett komplement till priset i euro. En utförlig information på kvittona, där om möjligt priset för varje produkt redovisas i såväl kronor som euro, kan utgöra ett ytterligare komplement till bl a en hyllkantsmarkering i euro. Det är sannolikt att dubbel prisinformation i viss utsträckning kommer att lämnas på frivillig basis, dvs. utan lagstiftning. För den del av övergångstiden då sedlar och mynt finns i euro kan det emellertid finnas behov av regler för att säkerställa att konsumenterna får en tillfredsställande prisinformation. Frågan om behovet av lagstiftning om dubbel prisinformation analyseras vidare.

Tillväjningen till den nya valutan bör påbörjas så snart det är praktiskt möjligt, dvs. sedan det bestämts om Sverige skall delta i valutaunionen. Denna tillväjning bör givetvis ske på billigast och för alla parter mest ändamålsenliga sätt. Den lämpligaste längden på övergångsperioden är beroende av dels eventuella praktiska problem i samband med distributionen av sedlarna och mynten i euro, dels den tid innan introduktionen av sedlarna och mynten i euro som medborgarna fått på sig att vänja sig vid en ny valuta. Ju tidigare denna inlärningsperiod påbörjas desto kortare kan sannolikt övergångsperioden vara. Av hänsyn till att dubbel prisinformation är förknippad med höga kostnader bör perioden med dubbel prisinformation vara så kort som möjligt. Från såväl detaljist- som konsumenthåll råder enighet om detta.

Även om Sverige står utanför valutaunionen kommer sannolikt viss dubbel prismärkning att ske frivilligt, t.ex. vid gränsöverskridande marknadsföring, vid gränshandel och för vissa finansiella tjänster. Några särskilda regelförändringar avseende prisinformationen har inte ansetts nödvändiga i detta fall.

Ett särskilt projekt med syftet att få en närmare belysning av vilka ökade kostnader införandet av euron kan medföra för detaljhandeln och finanssektorn har påbörjats inom ramen för Regeringskansliets fortsatta förberedelsearbete. De kostnadsberäkningar som näringslivet redovisar kommer härvid att analyseras. En bedömning av hur kostnaderna kan tänkas påverka prisutvecklingen kommer även att göras. Projektet kommer att redovisas senare under 1997.

Om en avrundning sker efter konvertering från kronor till euro kan det självfallet leda till såväl en höjning som en sänkning i relation till kronpriset före en konvertering. Med anledning härav bör statsmakterna vara uppmärksamma på att avrundningar inte leder till omotiverade prishöjningar. Ett flertal företag och även vissa branscher har affärskoncept som bygger på en idé med priser strax under jämnt tiotal, hundratal etc. Således kostar en vara ofta 99 kr eller 999 kr i stället för 100 kr respektive 1000 kr. En vara som kostar 99 kr skulle efter en konvertering till euro (med en kurs där 1 euro motsvarar 8,30 SEK) kosta 11 euro 93 cent. En vara som kostar 999 kr skulle på motsvarande sätt kosta 120 euro 36 cent. Priserna i dessa båda exempel skulle efter konverteringen kanske bli 11 euro 99 cent respektive 119 euro. I det ena fallet leder konverteringen till en prishöjning och i det andra till en prissänkning. För att kontrollera att omotiverade prishöjningar inte sker bör någon form av prisövervakning övervägas i samband med en övergång till euro.

8.4 Sedlar och mynt i den nya valutan blir sju respektive åtta till antalet

Arbetet med att ta fram eurosedlar och euromynt är ännu inte avslutat. Antalet sedel- och myntenheter av euron (med underenheten cent) har dock fastlagts. Det kommer att finnas sju valörer av sedlar och åtta av mynt.

Efter att ha utlyst en designtävling, vilken avgjordes i början av december 1996, har EMI fattat beslut om en idéskiss som skall ligga till grund för sedlarnas utseende och utformning. Just när det gäller utformningen har denna bestämts efter samråd och omfattande tester med synskadade runt om i Europa, bl.a. med European Blind Union (EBU). Härigenom har säkerställts att sedlarna är lätt åtskiljbara så att förväxling inte uppstår.

När det gäller mynten har förberedelsearbetet inom EU inte kommit lika långt. Man är överens om valörerna och det föreligger ett förslag på storlek och legeringar. Från svensk sida har det framhållits att det av rent medicinska skäl är av största vikt att mynten inte innehåller nickel eller andra allergiframkallande ämnen. På svenskt initiativ pågår en expertutredning med deltagare från ett flertal EU-länder.

En särskild fråga är handeln via automater. De rent tekniska problemen som inställer sig vid en övergång till en ny valuta gör att

man eventuellt får räkna med att automathandeln partiellt upphör under övergångstiden.